

Kyrkslätts läroplan för förskoleundervisningen

Innehåll

1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen.....	4
1.1. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan	4
1.2. Den lokala läroplanen och utvecklandet av den.....	4
2. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål.....	9
2.1. Förpliktelser som styr förskoleunder- visningen.....	9
2.2. Förskoleundervisningens uppdrag under lärtigen.....	11
2.3. Värdegrunden	12
2.4. Synen på lärande.....	13
2.5. Mångsidig kompetens i förskoleunder- visningen.....	13
3. Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen.....	18
3.1. Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen.....	19
3.2. Lärmiljöer i förskoleundervisningen.....	29
3.3. Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna	31
4. Principer för förskoleundervisningen.....	36
4.1. Mångsidiga arbetssätt.....	36
4.2. Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet.....	40
4.3. Gemensamma mål för undervisningen och lärområden	42
4.4. Preciseringar gällande språk och kultur.....	54
5. Stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning.....	58
5.1. Barnets rätt till stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning.....	58
5.1.1.Principer för att ordna stöd.....	58
5.1.2. Kontinuerligt stöd från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen.....	60
5.2. Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och grupp-specifika stödformer	62
5.3. Barnspecifika stödåtgärder och ordnande av sådana.....	65
5.3.1. Bedömning av behovet av barnspecifikt stöd.....	67
5.3.2. Plan för genomförande av barnspecifikt stöd.....	68
5.3.3. Beslut om stöd.....	69
5.4. Samarbete i samband med stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning	71
5.4.1. Samarbete med vårdnadshavaren och barnet.....	71
5.4.2. Yrkes- och sektorsövergripande samarbete.....	72
5.5. Avvikande ordnande av förskoleundervisning på grund av barnets stödbehov eller hälsotillstånd.....	73
5.5.1. Tidigarelagd läroplikt.....	73

5.5.2. Sjukhusundervisning och konsultativ sjukhusundervisningstjänst.....	76
5.5.3. Övriga undervisningstjänster.....	78
5.5.4. Avvikande ordnande av barnets förskoleundervisning på grund av barnets hälsotillstånd.....	78
5.5.5. Inledande av den grundläggande utbildningen senare	79
6. Elevvård	81
6.1. Frågor som avgörs på lokal nivå och utbildningsanordnarens elevvårdsplan	81
7. Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip	85

1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen

1.1. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan är en nationell föreskrift utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om grundläggande utbildning, utifrån vilken den lokala läroplanen för förskoleundervisningen ska utarbetas och förskoleundervisningen genomförs. Beredningen av läroplansgrunderna regleras främst av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och av statsrådets förordning som fastställer målen för förskoleundervisningen.

Syftet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan är att främja att en högklassig och enhetlig förskoleundervisning förverkligas i hela landet. Utgångspunkt för revideringen av grunderna är de utmaningar som förändringarna i barnens uppväxtmiljö och förskolans verksamhetsmiljö ställer i dag och i framtiden. Grunderna har beretts i brett samarbete utgående från de senaste resultaten från forskning och utvecklingsarbete.

I grunderna för läroplanen fastställs målen och det centrala innehållet i förskoleundervisningen, samarbetet mellan vårdnadshavarna och förskolan samt principerna för elevvård och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran, där målen inom olika delområden är relaterade till varandra och formar grunden för verksamhetskulturen. Grunderna för förskoleundervisningens läroplan innehåller därför också texter som klargör målen för förskoleundervisningen.

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan innehåller hänvisningar till lagstiftningen. Syftet med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan läroplansgrunderna och lagstiftningen. Avvikande från lagarna som reglerar förskoleundervisningen används i grunderna för förskoleundervisningens läroplan benämningen barn i stället för elev, stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning i stället för stöd för lärande och skolgång och elevvård i stället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård. I det svenskspråkiga styrdokumentet används förskoleundervisning och förskola synonymt i betydelsen förskoleundervisning.

1.2. Den lokala läroplanen och utvecklandet av den

Utbildningsanordnaren ansvarar för att utarbeta en lokal läroplan för förskoleundervisningen och för att utveckla den. I den lokala läroplanen bestäms utifrån de nationella grunderna för förskoleundervisningen om det fostrande arbetet, undervisningen, elevvården, samarbetet med vårdnadshavarna samt om den övriga verksamheten och dess genomförande. Läroplanen ska utarbetas så att den beskriver, styr och stödjer anordnandet av förskoleundervisningen vid alla förskoleenheter eller verksamhetsställen för förskoleundervisning. Vid uppgörandet av den lokala

läroplanen ska utbildningsanordnaren beakta de lokala särdragen och barnens behov samt resultat från utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller förskoleundervisningen.

Läroplanen ska också utarbetas med hänsyn till övriga lokala planer, såsom:

- eventuell plan för småbarnspedagogik
- läroplanen för undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- eventuell plan för morgon- och eftermiddagsverksamhet inom den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen
- plan för likabehandling enligt diskrimineringslagen
- jämställdhetsplan enligt jämställdhetslagen

Utbildningsanordnaren ska godkänna läroplanen separat för förskoleundervisning på svenska, finska och samiska och vid behov för förskoleundervisning på något annat språk. Den lokala läroplanen kan utarbetas gemensamt för alla förskoleenheter eller verksamhetsställen för förskoleundervisning eller så att planen innehåller gemensamma delar och separata delar för varje enhet eller verksamhetsställe på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar. Flera utbildningsanordnare kan också komma överens om att utarbeta, utvärdera och utveckla läroplanen tillsammans. Utbildningsanordnaren ska dessutom läsårsvis sammanställa en på läroplanen baserad plan (senare läsårsplan) och på förhand underrätta vårdnadshavarna om centrala frågor som bestäms i den. I läsårsplanen preciseras hur den lokala läroplanen förverkligas vid varje förskoleenhet eller verksamhetsställe för förskoleundervisning under det aktuella läsåret.

Utbildningsanordnaren ska se till att förskoleundervisningens personal och vårdnadshavarna har möjlighet att delta i utarbetandet och utvecklandet av läroplanen. Också barnens synpunkter ska beaktas och användas i utvecklingsarbetet. Särskild vikt läggs vid att skapa metoder för samarbete som är digitalt och fysiskt tillgängliga så att både barnen och vårdnadshavarna kan delta och påverka på ett meningsfullt sätt. Enligt lagen om grundläggande utbildning ska förskoleundervisningens läroplan utarbetas i samarbete med de myndigheter som ordnar social- och hälsovårdstjänster inom välfärdsområdet. För att trygga en enhetlig lärtig för barnen är det viktigt att personalen inom den övriga småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen ges möjlighet att bekanta sig med och delta i utarbetandet och utvecklandet av förskoleundervisningens läroplan.

Enligt lagen om grundläggande utbildning har barn i förskoleundervisning rätt att varje dag få undervisning enligt läroplanen samt stöd för sitt lärande och deltagande i förskoleundervisning enligt sina behov. För att trygga denna rätt ska alla som arbetar med barnet följa den läroplan som utbildningsanordnaren fastställt och andra normer som reglerar arbetet. Också den plan för genomförande av barnspecifikt stöd som anknyter till stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisningen ska utarbetas i enlighet med kapitel 5.

Utbildningsanordnaren har som uppdrag att utvärdera sin förskoleundervisning och dess effekt och delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Syftet med utvärderingen är att utveckla kvaliteten på förskoleundervisningen och förbättra förutsättningarna för barnens lärande. Uppföljning och utvärdering av den lokala läroplanen och läsårsplanen som preciserar läroplanen är en del av utvärderingsuppdraget och utvecklingsarbetet. I utvärderingen kan uppgifter som förts in i den nationella tjänsten för undervisning och utbildning KOSKI. Utöver den information som utbildningsanordnaren och förskole enheterna eller verksamhetsställena för

förskoleundervisning tar fram kan även resultaten av nationella utvärderingar och utvecklingsprojekt användas vid utvärderingen av förskoleundervisningen. En konstruktiv och öppen självvärdering främjas av samarbete med andra aktörer.

Ändringar i läroplansgrunderna förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken. Utbildningsanordnaren kan också granska sin läroplan och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet utifrån lokala behov och genom att utnyttja resultaten från utvecklingsarbetet.

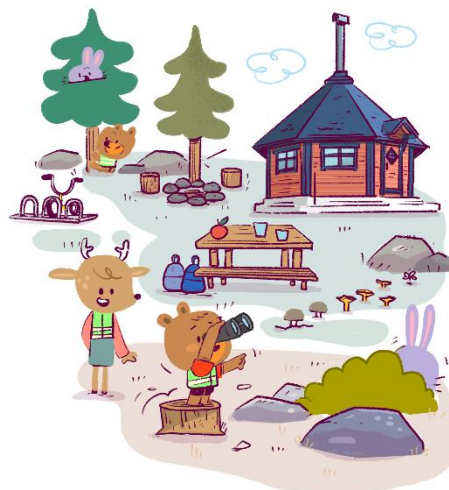
Kyrkslätts läroplanen för förskoleundervisningen är en helhet som består av Grunderna för förskoleundervisningens läroplan och Kyrkslätts kommuns kompletterande del. I detta dokument har Kyrkslätts kommuns kompletterande del markerats med Kyrkslätts logo och texten är skriven med kursiv stil. I genomförandet av läroplanen för förskoleundervisningen ska Kyrkslätts läroplan för förskoleundervisningen ses som en helhet. Kyrkslätts läroplan för förskoleundervisningen som godkänts i svenska nämnden för fostran och utbildning 1.6.2016 har samma uppbyggnad som de nationella grunderna och den har publicerats i elektroniskt format på kommunens webbplats. Läroplanen har tagits i bruk på finska och svenska 1.8.2016 och den har uppdaterats 1.8.2023, 1.8.2025 och 1.8.2026

Med glädje och lärande, modigt mot en hållbar livsstil – yhdessä

Visionen för småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen i Kyrkslätt lyder "Med glädje och lärande, modigt mot en mera hållbar livsstil – yhdessä". Principerna för en hållbar livsstil har i enlighet med visionen och Kyrkslätts kommuns värderingar styrt utarbetandet av planen för förskoleundervisningen i Kyrkslätt inom alla delområden.

Dessutom har man vid utarbetandet av planen för förskoleundervisningen beaktat bland annat följande handlingar:

- Kyrkslätts plan för småbarnspedagogik*
- Läroplanen för den grundläggande undervisningen i Kyrkslätt*
- Handbok för kvalitetsarbete inom småbarnspedagogiken i Kyrkslätt*
- Plan för barns och ungas välfärd*
- Kyrkslätts kommuns program för integrationsfrämjande*
- Kyrkslätts plan för kulturfosttran Kulturkompassen*
- Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren, Undervisnings- och kulturministeriet*
- Rekommendation om måltiderna inom småbarnspedagogiken, Institutet för hälsa och välfärd*

- Anvisning om anordnande av undervisning i religion och livsåskådningskunskap i den grundläggande utbildningen och åskådningsfostran i förskoleundervisningen samt om gemensamma fester och religiösa evenemang
- Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet, Nationella centret för utbildningsutvärdering.

Personalen inom småbarnspedagogiken, barnen och vårdnadshavarna samt samarbetspartner och kommuninvånare har deltagit i utarbetandet av Kyrkslätts läroplan för förskoleundervisning. Pedagogiska team bestående av lärare inom småbarnspedagogik från verksamhetsställena deltog i ett gemensamt möte där de fastställde särdragen för förskoleundervisningen i Kyrkslätt. Utgående från de skriftliga förslag som samlades in vid mötet lades grunden för en verksamhetskultur som är av hög kvalitet, stärker barnets delaktighet och är inkluderande. Skrivteam och olika expertgrupper bestående av frivilliga medlemmar ur personalen skrev texter till Kyrkslätts lokala del, utarbetade förskoleundervisningens pedagogiska blanketter och utvecklade nya verksamhetsmodeller. Formuleringarna kring samarbetet mellan förskoleundervisning och nybörjarundervisning samt stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisningen har tagits fram i nära samarbete med experter inom den grundläggande utbildningen och speciallärare.

Vårdnadshavare, barn och intresserade kommuninvånare deltog i utarbetandet av Kyrkslätts plan för småbarnspedagogik genom en elektronisk enkät. Vårdnadshavare och kommuninvånare påverkade särskilt formuleringarna kring pedagogiskt samarbete och hållbar livsstil. Barnens tankar om verksamhet de tycker om återspeglas i lärområdena och arbetssätten. Samarbetspartner erbjöds möjlighet att delta och påverka Kyrkslätts förskoleundervisningsplan genom att kommentera textutkastet. Särskilt när det gäller stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisningen (kapitel 5) samt elevvård (kapitel 6) har samarbete skett med professionella inom Västra Nylands välfärdsområdes (LUVN) elevhälsotjänster.

Kyrkslätts läroplanen för förskoleundervisningen fungerar som gemensam läroplan för förskolorna i hela kommunen och förpliktar varje verksamhetsställe till att ordna förskoleundervisningen på minst det sätt som fastställs i den. Läroplanen kompletteras med processbeskrivningar som preciserar verksamhetssätten samt med anvisningar som stöd för förskolornas arbete. I läsårsplanerna som uppgörs årligen per verksamhetsställe preciseras läroplanen för förskoleundervisningen. Till läsårsplanen bifogas årsklockan för samarbetet mellan förskole- och nybörjarundervisningen samt en plan för gruppens pedagogiska verksamhet. Barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen och utvärderingen av verksamheten inom förskoleundervisningen tillsammans med personalen inom förskoleundervisningen på de sätt som beskrivs i gruppens plan för den pedagogiska verksamheten. Direktören för småbarnspedagogik godkänner Läsårsplanerna för förskoleundervisningen som ska skickas till hen senast 15.9. En verksamhetsspecifik plan för jämställdhet och likabehandling utarbetas som en del av verksamhetsplatsens Plan för pedagogiskt ledarskap.

Utvärderingen av läroplanen och förverkligandet av den är kontinuerlig verksamhet. Kommunen deltar i de utvärderingar som det Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) ordnar. Processerna för utvärdering och utveckling av kvaliteten inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen har beskrivits i Handboken för kvalitetsarbete inom småbarnspedagogiken. Utvecklingen av pedagogiken inom förskoleundervisningen och barnets självvärdering beskrivs mer ingående i kapitel 4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet.

Förskoleundervisningen bildar som en del av småbarnspedagogiken barnets enhetliga lärstyg vars uppgift är att bevara glädjen och ivern att lära sig samt mod att modigt och kreativt möta nya lärutmaningar. Läraren inom småbarnspedagogik uppgör för varje barn en individuell plan för lärande i förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken. Barnets växande och lärande möjliggörs genom att inkludera barnets behov av stöd i deltagandet i förskoleundervisningen i enlighet med inkluderande principer.

Förskoleundervisning anordnas både på kommunala och privata daghem. Bildningstjänsterna ansvarar för anordnandet av språkbadsundervisningen.

Information som gäller läroplanen

Om anmälan till förskoleundervisningen informeras på kommunens webbplats och i kommunens officiella annonstidning. Ett brev om anmälan till förskoleundervisningen skickas också till vårdnadshavarna. Anmälan till förskoleundervisning sker elektroniskt på kommunens webbplats under en årligen fastställd tidsperiod.

Förskoleundervisningens verksamhetsställen informerar vårdnadshavarna om läroplanen och den läsårsplan som specificerar den. Vårdnadshavarnas delaktighet i planeringen, genomförandet och utvärderingen av förskoleundervisningen samt utvecklingen av verksamheten förverkligas på verksamhetsställen genom den gemensamma elevhälsan och samarbete på gruppnivå.

Läraren inom småbarnspedagogik informerar vårdnadshavarna under förskoleundervisningen till exempel om teman som gäller övergångarna.

Kyrkslätts läroplan för förskoleundervisningen kan läsas på kommunens webbplats.

2. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål

Förskolan är en viktig tidsperiod i barnets liv. Förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att barnen har möjlighet att bli inspirerade, experimentera och att lära sig nytt. Barnens utveckling inom de olika kunskaps- och färdighetsområdena breddas genom att de agerar och är aktiva och leker i månsidiga lärmiljöer. I förskoleundervisningen ska barnen ges tillfälle att kommunicera på olika sätt och att stärka sina sociala färdigheter. Målet är att barnen lär sig att värdesätta att alla människor är likvärdiga och att de själva är unika.

Småbarnspedagogiken inklusive förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling, lärande och välbefinnande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska planeras utgående från barnets perspektiv. Verksamheten har som uppgift att stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ. Förskoleundervisningen ska utvecklas och ordnas enligt principer om inkludering. Till dessa principer hör alla barns lika rättigheter, jämlikhet, likabehandling, icke--diskriminering, värdesättning av mångfald samt social delaktighet och gemenskap. Inkludering är ett omfattande begrepp och gäller alla barn. Inkludering ska ses som en princip, en värdering och ett sätt att tänka som berör anordnandet av förskoleundervisningen som helhet. Förskoleundervisningen har stor betydelse när det gäller att på ett tidigt stadium upptäcka behov av stöd, att ge stöd och samtidigt förebygga svårigheter. Barnet har rätt till stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning (kapitel 5).

2.1. Förpliktelser som styr förskoleundervisningen

Förpliktelserna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och statsrådets förordning som utfärdats med stöd av den, lagen om elev- och studerandevård samt på grunderna för förskoleundervisningens läroplan. På förskoleundervisning som ordnas på daghem eller i familjedaghem tillämpas dessutom vad som föreskrivs i lagen om småbarnspedagogik och i statsrådets förordning med stöd av den. Om barnet utöver förskoleundervisningen deltar i småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen, styrlagen om småbarnspedagogik anordnandet av småbarnspedagogiken.

Vid planering och anordnande av samt beslutsfattande om förskoleundervisning ska barnets bästa i första hand beaktas. Då undervisningen ordnas ska också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa beaktas. Sådana är bland annat diskrimineringslagen, jämställdhetslagen, Europakonventionen om mänskliga rättigheter, FN:s konvention om barnets rättigheter, FN:s konvention om handikappades rättigheter, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter och FN:s globala mål för hållbar utveckling. Förskoleundervisningen regleras också av förvaltningslagen och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Kommunen är skyldig att ordna förskoleundervisning för barn som bor inom kommunen året innan läroplikten börjar. Vårdnadshavaren ska se till att barnet deltar i förskoleundervisningen eller annan verksamhet genom vilken målen för förskoleundervisningen uppnås. Förskoleundervisningen kan ordnas i daghem och i skolor. Ett barn som deltar i förskoleundervisning har rätt att delta i småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen. I kapitel 5.5 föreskrivs om inledande av den grundläggande utbildningen senare samt om annan avvikande ordnande av förskoleundervisning.

I förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte äventyrar barnens möjligheter att följa med undervisningen. Om detta bestäms närmare i avsnittet Preciseringar gällande språk och kultur.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är målet för förskoleundervisningen att stödja barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet samt främja en fysiskt aktiv livsstil. Målet för förskoleundervisningen är enligt lagen att som en del av småbarnspedagogiken förbättra barnens förutsättningar för lärande. Förskoleundervisningen ska också främja bildning och jämlikhet och undervisningen ska ges på tillräckligt lika villkor i hela landet. Målen för undervisning och fostran beskrivs närmare i statsrådets förordning.

Förskoleundervisningen omfattar i allmänhet ett läsår och ska ges under minst 700 timmar. För ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt beskrivs alternativen för hur förskoleundervisningen kan genomföras i kapitel 5.5.1. När förskoleundervisningen ordnas ska man beakta att barn som deltar i förskoleundervisning även har rätt att delta i småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken som kompletterar förskoleundervisningen ska ordnas och utvecklas i enlighet med inkluderande principer. Då barnet inom ramen för småbarnspedagogiken som kompletterar förskoleundervisningen behöver stöd för sin utveckling, sitt lärande och sitt välbefinnande iaktas för småbarnspedagogikens del i lagen om småbarnspedagogik och grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Förskoleundervisningen ska genomföras enligt en lokal läroplan som utarbetats utgående från grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Hela personalen inom förskoleundervisningen ansvarar för att förskoleundervisningen genomförs systematiskt. Förskoleundervisningen ska ta hänsyn till barnens språkliga, kulturella och åskådningssmässiga bakgrund. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

I lagstiftningen som berör förskoleundervisningen betonas vårdnadshavarnas delaktighet. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet redan innan anmälan till förskoleundervisningen sker och om sitt barns förskoledag under året i förskolan. Vårdnadshavarnas åsikter och den information och respons som de ger ska beaktas när man utvecklar förskoleundervisningen.

Förskoleundervisningen, läromedlen och redskapen som används i undervisningen samt behövlig elevvård är avgiftsfria. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.

Barn som deltar i förskoleundervisning har rätt till en trygg och säker lärmiljö. Tryggheten och säkerheten ska beaktas i lärmiljöerna och i all verksamhet i förskolan. En verksamhetskultur som bygger på ömsesidig respekt och omsorg och lärmiljöer som lämpar sig för förskoleundervisningen skapar goda förutsättningar för att barnen ska känna sig trygga och säkra. Barnen ska individuellt och i grupp handledas till att ta ansvar för sitt eget beteende och för att ingen i gruppen blir mobbad eller diskriminerad eller orsakar fara för någon annan. beskrivs närmare i kapitel 3 och 6. Vid anordnandet av undervisning ska dessutom beaktas föreskrifter om arbetarskydd, användning av personuppgifter, offentlighet och integritetsskydd samt föreskrifter om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. I förskoleundervisningen kan fostrande samtal och disciplinära åtgärder som nämns i lagen om grundläggande utbildning användas på ett för förskoleundervisningen anpassat sätt. Utbildningsanordnaren ansvarar för uppgörandet av den plan som lagen förutsätter. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller utgöra en skild plan.

Kommunen eller en anordnare som beviljats tillstånd att ordna förskoleundervisning kan köpa tjänster som gäller förskoleundervisning av en offentlig eller privat serviceproducent. Utbildningsanordnaren ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de lagar som gäller förskoleundervisning, tillståndet att ordna förskoleundervisning och enligt föreliggande läroplansgrunder.

2.2. Förskoleundervisningens uppdrag under lärstigen

Det är viktigt att småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen som ingår i den, och den grundläggande utbildningen bildar en konsekvent och kontinuerlig helhet med tanke på barnens utveckling, lärande och välbefinnande. Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika etapperna under lärstigen samt de centrala mål, särdrag och metoder som anknyter till dem. För att stödja barnens utveckling, lärande och välbefinnande ska övergångarna planeras och utvärderas i samarbete på det sätt som beskrivs i kapitel 3.3. Undervisningspersonalen och den övriga personalen ska samarbeta med vårdnadshavarna under alla etapper av barnens lärtig. Målet är att varje barns lärtig fortlöper smidigt från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både på verksamhetsställena för förskoleundervisning och på anordnarnivå.

Förskoleundervisningen har i enlighet med statsrådets förordning som särskilt mål att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnens sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva upplevelser av lärande. I förskoleundervisningen ska pedagogiska metoder som lämpar sig för småbarnspedagogik användas och barnens intressen respekteras när undervisningen ordnas.

Olika former av lek ska ständigt ingå i förskoleundervisningens verksamhet. Vårdnadshavarna är viktiga samarbetsparter vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning samt elevvården ordnas vid behov genom sektorsövergripande samarbete.

Förskoleundervisningen är en målinriktad verksamhet. Målen för undervisningen fastställs enligt grunderna för läroplanen och den lokala läroplan som utarbetats utgående från läroplansgrunderna. Läroplanen ska inte fastställa gemensamma mål för barnens lärande.

Individuella mål främjar barnens lärande, och därför ska läraren diskutera varje barns individuella behov, önskemål och lärande med barnet och barnets vårdnadshavare. Personalen inom förskoleundervisningen beaktar dessa behov och önskemål när undervisningen planeras och lärmiljöerna utvecklas. För att göra lärandet ännu mer målinriktat, kan läraren för varje barn utarbeta en plan för barnets lärande tillsammans med barnet och vårdnadshavaren.

I förskoleundervisningen ska varje barns fysiska, psykiska och sociala utveckling samt utvecklingen av kunskaper och färdigheter följas upp och stödjas. Målet är att samtidigt förebygga eventuella svårigheter. Barnets jaguppfattning ska stärkas med hjälp av uppskattande kommunikation, mångsidiga upplevelser av lärande och uppmuntrande respons. Under förskoletiden ska barnen få bekanta sig med den närmaste omgivningen, dess natur och den mångfald av människor som bor där. Lek och fantasi har stor betydelse när barnen lär sig nya kunskaper och färdigheter. Fysisk aktivitet inverkar positivt på barnens lärande och helhetsmässiga välbefinnande. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen tillfällen att kommunicera, uttrycka sig på olika sätt och få nya upplevelser. Tillsammans ska man i olika lärmiljöer bekanta sig med barnens intressen. Det ger barnen möjligheter att få vänner, att känna glädje över sitt lärande och upptäcka nya intresseområden.

När barnet har börjat i förskoleundervisningen deltar barnet i all verksamhet, förutsatt att det inte är frågan om avvikande ordnande av förskoleundervisning på grund av barnets hälsotillstånd (se kapitel 5). Vårdnadshavaren, läraren och den personal som medverkar i anordnandet av förskoleundervisningen bär gemensamt ansvar för att barnen regelbundet deltar i förskoleundervisningen.

2.3. Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för förskoleundervisningens läroplan baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter, lagen om grundläggande utbildning och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Principerna omfattar principen om inkludering och att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

Förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen. Barnen har rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv.

Barnen har rätt att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och kunskaper utgör en del av barnets lärtig. Mångfalden hos barn samt barnens olika sätt att agera och lära sig ska värdesättas. Barnens uppfattningar och åsikter ska värdesättas och de ska få delta i utformandet av lärmiljöerna och enligt sina förutsättningar även i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Barnen ska spurras till samarbete och gemenskap.

Varje barn har rätt till god undervisning. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen har rätt att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, handleda barnen att tillägna sig levnadsvanor som

främjar hälsan, välbefinnandet och den fysiska aktiviteten samt erbjuda barnen möjligheter att utveckla sina emotionella färdigheter, sitt etiska tänkande och sitt sinne för estetik.

Samarbete mellan förskoleundervisningens personal och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Personalen ska bemöta mångfalden av familjer och hemmens olika åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt för att skapa förutsättningar för konstruktiv kommunikation och undervisning.

I förskoleundervisningen ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska. Verksamhetsmiljön i förskolan ska stödja jämlikhet och likabehandling. Det innebär bland annat jämlikhet i fråga om åsikter och jämställdhet mellan könen. Förskoleundervisningen ska främja barnens möjligheter att utveckla sina färdigheter och att göra val oberoende av könsbundna förväntningar. Strävan efter jämlikhet ska kompletteras av en övergripande princip om likabehandling. Undervisningen ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Förskoleundervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

2.4. Synen på lärande

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan har utarbetats utgående från en syn på lärande, enligt vilken barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter genom växelverkan med andra barn, lärare, olika grupper och den närmaste omgivningen. Lärande är en helhetsbetonad process som inbegriper handlingar, känslor, sinnesförmågor, fysiska upplevelser och tankar. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och litar på sina möjligheter som lärande individer. Också barnens vilja och tilltagande förmåga att samarbeta har betydelse för lärandet. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själv och genom skapande verksamhet. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sin kompetens.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunskaper. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. Genom handledd verksamhet och lek i förskolan får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål. I verksamheten ska man lyssna på barnen, höra deras åsikter, diskutera med dem och stödja dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Målet är att nya kunskaper och färdigheter väcker barnens lust att lära sig mera.

2.5. Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Den stärks successivt under lärtiden genom studier inom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Behovet av mångsidig kompetens framhävs när den omgivande världen förändras. Att växa som

människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden en bred kompetens som överskrider gränserna mellan olika kunskapsområden.

Uppdraget att utveckla mångsidig kompetens ska beaktas i all verksamhet i förskolan: vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen. Uppdraget grundar sig på principen i statsrådets förordning om att se undervisningen som en helhet. Detta förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. De olika delområdena inom mångsidig kompetens stödjer barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för en hållbar och fysiskt aktiv livsstil. I förskoleundervisningen ska tyngdpunkten ligga på de sociala och kulturella dimensionerna av hållbar livsstil. Arbetssätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens i högre grad än innehållet i undervisningen.

Förmåga att tänka och lära sig

Tänkandet och färdigheten att lära sig utvecklas genom kommunikation och skapar förutsättningar för utvecklingen av övriga kompetenser och livslångt lärande. Mängden information, som hela tiden uppdateras, förutsätter förmåga att tillägna sig ny kunskap och att kunna styra sitt lärande. Strukturering av information och skapande av ny kunskap förutsätter kreativt och kritiskt tänkande. Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande.

Barnens minne och fantasi ska utvecklas med hjälp av till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över att inse och upptäcka nya saker. Mångsidig rörelse och perceptionsmotoriska övningar stödjer barnens lärande. Barnen ska uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker, att fråga och ifrågasätta. De ska spöras att glädja sig när de lyckas och att uppmuntra andra och samtidigt att inte ge upp om de misslyckas. Verksamheten dokumenteras och man diskuterar och utvärderar tillsammans med barnen hur man lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en mångkulturell värld. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt kännetecknar god kommunikation och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i närmiljön. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och umgås med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och lära sig att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet och använda teknik i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och uppmuntra dem att göra val som stämmer överens med en hållbar och fysiskt aktiv livsstil. Förskoleundervisningen ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar lära sig ta ansvar för sig själva och andra, för sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm och betydelsen av måltider och vila ska tas upp i undervisningen och med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig fysisk aktivitet som en förutsättning för barnens lärande och välbefinnande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande och barnen ska erbjudas möjligheter att uppleva glädje i att röra på sig. Barnen ska få lära sig att röra sig tryggt i trafiken. De ska uppmuntras att be om och söka hjälp vid behov. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och ger dem övning i att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med tanke- och kommunikationsfärdigheter och förmåga att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet omfattar olika former av läskunnighet, såsom grundläggande läsfärdighet, numerisk läskunnighet, bildkunskap och mediekunskap. Multilitteracitet har koppling till ett vidgat textbegrepp, enligt vilket texterna kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. De olika områdena av multilitteracitet är grundläggande färdigheter ur individ-, samhälls- och arbetslivsperspektiv. Kompetens i multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningen ska tillsammans med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags texter eller uttrycksformer. På detta sätt övar sig barnen tillsammans att uttrycka sig och att leva sig in i de tankar och känslor som meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens bildkunskap, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet ska stödjas. För att småningom utveckla mångsidig läskunnighet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet

stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningen ska jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens.

Barnen ska i undervisningen få bekanta sig med olika informations- och kommunikationsteknologiska verktyg, tjänster och spel. Barnens kommunikationsfärdigheter, färdighet att lära sig och deras begynnande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av informations- och kommunikationsteknik. Barnens kreativa tänkande och samarbetsförmåga utvecklas när de ges möjligheter att själva testa och producera. Barnen ska handledas i att tillägna sig säkra och ergonomiska arbetsätt.

Förmåga att delta och påverka

Aktiv och ansvarsfull delaktighet och påverkan lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Barnen har rätt att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att delta och påverka.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskoleundervisningens personal och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att vara tillsammans med andra barn och vuxna stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

Verksamhetsställena inom förskoleundervisningen fastställs årligen efter anmälan till förskoleundervisningen i januari-februari. Vid alla verksamhetsställen inom förskoleundervisningen följer man Kyrkslättis läroplan för förskoleundervisningen. Barn som deltar i förskoleundervisningen ges möjlighet till kompletterande småbarnspedagogik vid det verksamhetsställe där förskoleundervisningen ordnas.

Förskoleundervisningen utgör tillsammans med småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen en enhetlig lärstig, vars uppgift är att upprätthålla glädjen och entusiasmen i lärandet och modet att djärvt och kreativt möta lärandets nya utmaningar. De enhetliga strukturerna och metoderna för samarbetet inom småbarnspedagogik, förskoleundervisning och

nybörjarundervisning säkerställer den enhetliga lärtigen för barnet. När barnet flyttar från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till grundläggande utbildning arrangeras överföringsmöten. Vid behov ordnas även ett individuellt överföringsmöte tillsammans med barnets vårdnadshavare och nödvändiga samarbetspartner. Förskoleundervisningen stärker barnets växande och lärande i barnets egen takt. Barnets plan för förskoleundervisning och småbarnspedagogik utarbetas för varje barn i samarbete mellan läraren inom småbarnspedagogik, barnet och vårdnadshavarna. Planen bygger på barnets styrkor med hjälp av vilka barnets färdigheter att öva på att lära sig stärks. I planen skrivs in hur barnets individuella styrkor, intressen och behov beaktas i den pedagogiska planeringen och verksamheten. Barnets plan för förskoleundervisning och småbarnspedagogik är ett levande dokument som förändras och preciseras i takt med barnets utveckling och lärande. Barnets plan för förskoleundervisning och småbarnspedagogik beaktas då målen för förskoleverksamheten ställs och vid utarbetandet av Gruppens plan för den pedagogiska verksamheten.

3. Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen

Verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas i det sociala samspelet inom förskolegemenskapen. Utbildningsanordnaren och de personer som leder förskoleundervisningen ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen på de olika verksamhetsställena för förskoleundervisning. Utgångspunkten för utvecklingen av verksamhetskulturen är en inkluderande förskoleundervisning där varje barn kan agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet inom förskoleundervisningen.

Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar, principer och syn på lärande
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer, arbetssätt och pedagogisk praxis, inklusive undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Utgångspunkten för utvecklandet av verksamhetskulturen är att förskoleundervisningen är gemensam för alla. Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen ska utvecklas och ordnas enligt inkluderande principer, och inklusionen anknyter på ett övergripande sätt till genomförandet av den pedagogiska verksamheten. En inkluderande verksamhetskultur främjar barnens delaktighet och lärandet och tillgodoser de olika behoven hos varje barn. Varje barn har rätt att vara en del av gruppen, delta i den gemensamma verksamheten och nå sin fulla potential med hjälp av sina egna styrkor och positiva lärupplevelser tillsammans med de övriga barnen i gruppen. Alla barn ska erbjudas lämpliga utmaningar i lärandet och få sådant stöd för sitt lärande och deltagande i förskoleundervisningen som de behöver och ta del av sådana undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande. Digital och fysisk tillgänglighet ska beaktas i undervisningsarrangemangen. Barnen ska uppleva att man är intresserad av dem, respekterar dem och att deras åsikter och handlingar har betydelse.

Ledarskapet påverkar i hög grad verksamhetskulturen och dess utveckling och kvalitet. Utgångspunkten för ledarskapet inom förskoleundervisningen är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen. Det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla förskoleundervisningen på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet.

3.1. Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen har en central betydelse för hur undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, barnens delaktighet, jämlikhet och förskoleundervisningen som helhet förverkligas. Verksamhetskulturen inverkar alltid på hur barnen upplever kvaliteten på förskoleundervisningen. Verksamhetskulturen inbegriper all verksamhet inom förskoleundervisningen, som till exempel ordnandet av stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisningen, utvärderingen av pedagogiken och tryggheten och säkerheten i lärmiljöerna.

Verksamhetskulturen ska utvecklas bland annat genom att pröva mångsidiga arbetsätt, nya lösningar i lärmiljöerna och undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande samt genom att utveckla yrkeskompetensen i samarbetsnätverk.

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska utvärderas och utvecklas så att den stöder målen för förskoleundervisningen. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera ickeönskvärda drag och korrigeras dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar förskoleundervisningen ska man i första hand se till barnets bästa. Barnets bästa ska i fråga om ett enskilt barn, en barngrupp eller barn i allmänhet beaktas separat i varje fall och situation.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidéen och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas.

Det är viktigt att barnens och vårdnadshavarnas erfarenheter och åsikter utnyttjas i utvecklingsarbetet. För att barnens lärtig ska fortlöpa smidigt och för att trygga barnens välbefinnande är det nödvändigt att samarbeta med den övriga småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen samt sakkunniga inom stöd och elevvård.

Med glädje och lärande, modigt mot en hållbar livsstil – yhdessä!

Utvecklingen av verksamhetskulturen styrs av principerna för en hållbar livsstil och inklusion samt av dygd tänkande. Man förhåller sig nyfiket och modigt till att lära sig nytt. Kreativ problemlösning och förmågan att leka, kritiskt tänkande, empati, självkännedom och interaktionsfärdigheter är viktiga framtidsfärdigheter för barnet, och verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken stödjer barnet att lära sig dessa. Genom att föregå med gott exempel vägleder personalen barnen till ett medkännande förhållningssätt gentemot sig själva och andra. Ett barn har rätt att känna sig

accepterad och värdefull så som hen är. Personalen ser till att varje barn dagligen får uppleva delaktighet och tillhörighet.

En hållbar livsstil byggs upp tillsammans med personalen, barnen och vårdnadshavarna genom socialt, kulturellt, ekologiskt och ekonomiskt hållbara val och handlingar. En hållbar livsstil handlar om vardagliga saker och övningar i anslutning till dessa: omsorgsfull användning av energi och vatten samt sortering och återvinning av avfall. Barnets delaktighet i små miljögränningar i vardagen stöder deras växande ansvarstagande. Barnet utvecklar en personlig relation till naturen när hen regelbundet leker, agerar och lär sig tillsammans med sin barngrupp i den närliggande naturen. På kommunala verksamhetsställen följer man programmet Grön flagg för hållbar utveckling.

Social och kulturell hållbarhet främjas av ett förebyggande flexibelt stöd med låg tröskel samt en högklassig pedagogisk verksamhet där man betonar utvecklingen av samarbetsfärdigheter, emotionella färdigheter och likabehandlingstänkande, främjande av övergripande välbefinnande, förebyggande av utslagning och tidigt ingripande. Välbefinnandet främjas genom den pedagogiska verksamheten, sektorsövergripande samarbete och en aktiv utveckling av småbarnspedagogiken. Varje barn bör uppleva att det hör till gruppen och har en kompis.

En verksamhetskultur som främjar en hållbar livsstil när det gäller rörelse stärker barnets utveckling till en vuxen som rör på sig. I förskoleundervisningen får barnet möjlighet att njuta av olika former av rörelse och att upptäcka sina egna styrkor som en aktiv person. Motorisk aktivitet stärker barnets hälsa och stödjer barnets förutsättningar för lärande. Särskild uppmärksamhet riktas mot barn som rör sig lite samt barn som behöver stöd i sin rörlighet.

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämlikhet i all verksamhet. Principerna om inkludering är värderingar som styr arbetet och som syns i samarbetet mellan personalen, barnen och vårdnadshavarna samt i det sektorsövergripande samarbetet. Personalens medvetenhet om sina egna värderingar och attityder samt förmåga att reflektera över hur dessa kommer till uttryck i det egna agerandet, i tal och i inställningar, är av stor betydelse. Personalen ansvarar för att alla barn blir hörda och sedda på lika villkor.

Dygder i förskoleundervisningen är en central del av barnens helhetsmässiga utveckling och välbefinnande. Dygdepedagogik inom småbarnspedagogiken innebär att barn får lära sig och utveckla etiska och moraliska karaktärsdrag, såsom vänlighet, ärlighet, ansvarstagande och samarbetsförmåga. Dygdepedagogik kan hjälpa barn att internalisera/anta värden som främjar deras välmående, förebygger sociala problem och stödjer deras utveckling till ansvarstagande medborgare. Den är en naturlig del av vardagen i förskoleundervisningen och en del av den målinriktade pedagogiken. Dygdepedagogik har en positiv och bred inverkan som stöd för barnets helhetsmässiga etiska, sociala och psykologiska utveckling.

Utvecklingen av verksamhetskulturen kräver ledarskap, observation, utvärdering och planering. Daghemsföreståndaren leder utvärderingen och utvecklingen av verksamhetskulturen tillsammans med lärarna inom småbarnspedagogik och specialläraren inom småbarnspedagogiken enligt verksamhetsställets pedagogiska strukturer. Verksamhetskulturen och förskoleundervisningens kvalitet utvecklas enligt principen om delat ledarskap, vilket innebär att varje medlem i personalen ansvarar för småbarnspedagogikens kvalitet och utvecklingen av verksamhetskulturen enligt sin egen uppgiftsbeskrivning. Barnen och personalen är aktiva aktörer som planerar, utvärderar och utvecklar verksamheten och lärmiljöerna tillsammans.

Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att utvärdera och utveckla verksamhetskulturen i sin barngrupp. Den övriga personalen deltar i utvärderingen och utvecklingen. Läraren inom småbarnspedagogik utarbetar Gruppens plan för den pedagogiska verksamheten i samarbete med den övriga personal som arbetar med barngruppen. Gruppens plan för den pedagogiska verksamheten är ett verktyg som aktivt och regelbundet används för att planera, utvärdera och utveckla verksamhetskulturen, pedagogiken och praxisen. En inkluderande, högklassig verksamhetskultur ger varje barn möjlighet till delaktighet, dagliga positiva upplevelser av lärande, förverkligande av det stöd barnet behöver och verksamhet som är förenlig med målen om en mångsidig kompetens.

Utvecklingen av verksamhetskulturen och pedagogiken inom förskoleundervisningen utvärderas och utvecklas aktivt enligt de processer som beskrivs i Handboken för kvalitetsarbete inom småbarnspedagogiken. Den verksamhetsplats-specifika Planen för pedagogiskt ledarskap fungerar som ett konkret verktyg för utvärdering och utveckling. Man förhåller sig positivt till utveckling, vilket stärker förmågan att verka som en lärande gemenskap. Vid utvecklingsarbetet och dess planering beaktas allas delaktighet samt olika yrkeskunskaper

Utgångspunkten och målet för verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken i Kyrkslätt är att främja en uppväxt mot en hållbar livsstil. För att stöda en hållbar livsstil har vi utarbetat sex kvalitetslöften.

Figur 1. Hållbar livsstil i Kyrkslätt småbarnspedagogik (kvalitetslöften)

1.

Hembesök

Ett hembesök hos barnet stärker en trygg övergång för barnet från hemmiljön till småbarnspedagogiken. Inledningsprocessen planeras och genomförs så att förtroendefullt fostrande samarbete uppstår mellan vårdnadshavarna och personalen.

2.

Alla har en kompis

Genom att öva sociala färdigheter och känslofärdigheter ger vi stöd då barnet bildar kamratrelationer och stöd för gemenskapens välmående. Pedagogerna säkerställer att varje barn hittar sin plats i gruppen och hjälper barnet att bilda positiva kompisförhållanden.

3.

Daglig motion

Pedagogerna säkerställer tillräcklig fysisk aktivitet med tanke på barnens hälsa och välmående utgående från barnen och genom glädje. Vi ökar vårdnadshavarnas kännedom om betydelsen av fysisk aktivitet och möjligheterna till motion i Kyrkslätt.

4.

Vi läser dagligen

Vi ökar barnets ordförråd och intresse för litteratur genom att läsa varje dag och undersöka olika böcker tillsammans med barnen. Mångsidig litteratur ger barnen förebilder att identifiera sig med och vidgar barnets förståelse för världen omkring.

5.

Varje vecka i naturen

Vi stärker barnets förhållande till naturen och barnets ansvarsfulla agerande i miljön. Genom att göra saker i naturen blir lärmiljön bekant, trygg och betydelsefull för barnet.

6.

Portfolio

Genom portfolioarbetet synliggör vi barnets lärande och barnets framgångsupplevelser. Portfoliorna används i planeringen och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten i samarbete med barnen och vårdnadshavarna.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Förskoleundervisningen bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya och olika verksamhetssätt. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynsfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar även till att främja lärandet.

Förskoleundervisningens personal och barn förhåller sig öppet till att lära nytt och samarbeta, och de vågar prova nya arbetssätt, metoder och innehåll. I gemenskapen identifieras och tas personalens kompetens tillvara, och den uppmuntras att utvecklas bland annat genom utbildningar. Verksamhetsställets flexibla pedagogiska strukturer möjliggör utbyte av kunskaper och gemensam diskussion inom arbetsgemenskapen. Läraren inom småbarnspedagogik leder utvecklingsarbetet och utvecklingen av en lärande gemenskap på teamnivå. Personalen deltar aktivt i utvecklingen av verksamhetskulturen och strukturerna samt i utvecklingsarbetet såväl på verksamhetsstället som på kommunnivå.

Pedagogiska försök och god praxis dokumenteras och delas mellan personalen. En långsiktig och medveten dokumentation av den pedagogiska verksamheten och utvecklingen är en viktig faktor för att bilda en lärande gemenskap och stärka denna. Tidigare verksamhet och utveckling utgör grunden för den lärande gemenskapens framtida verksamhet.

Barnets lärande och känsla av kompetens stärks genom att barnet får stöd i att identifiera och använda sina egna styrkor. Barnets förmåga att lära sig om sitt eget lärande stöds genom att lärprocesserna synliggörs och sätts ord på tillsammans med barnet. Kreativ problemlösning och förmågan att leka, kritiskt tänkande, empati, självkännet och sociala färdigheter är viktiga framtidskompetenser för barnet, och förskolans verksamhetskultur stödjer utvecklingen av dessa.

En gemenskap som uppmuntrar till lärande, lek och kommunikation

Verksamhetskulturen i förskolan ska främja allas lärande. Förskole gemenskapen ska sporra barnen att våga pröva, försöka och misslyckas och att se saker positivt. Man gläds tillsammans över framgångar och insikt. Förskoleundervisningen ska genomföras så att det finns utrymme för

barnens lekar, initiativ och försök. Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig, att öva och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i egen takt. Genom samarbete i gruppen ska man uppmuntra barnen till uppbyggande kommunikation och till att fungera som medlemmar i gruppen.

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att lära sig och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, pröva och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Leken är både ett redskap för lärande och ett mål i sig. Personalen använder olika former av lek, innehåll och teman på ett målinriktat sätt för att uppnå målen för lärandet och den pedagogiska verksamheten. Personalen observerar, utvärderar och utvecklar leken och samspelet aktivt. Personalen möjliggör varje barns delaktighet i leken.

Lärandet sker genom barncentrerade och lekfulla arbetssätt. Barnets motivation och engagemang stärks när barnet är en aktiv aktör och får påverka verksamhetens innehåll och arbetssätt. Leken är naturlig för barnet och via den kan barnet bearbeta ny information, strukturera den i förhållande till sina tidigare erfarenheter och metodiskt lägga den som en del av vad hen tidigare har lärt sig. Digitala verktyg och teknik är en naturlig del av leken och lekutrustningen och de stärker barnets möjligheter att uttrycka sig. I förverkligandet av förskoleundervisningen betonas metoder som stöder barnets uppfattning om sig själv som lärande individ och som medlem i gemenskapen och som stärker barnets delaktighet och samarbetsförmåga.

Personalens uppgift är att aktivt möjliggöra lekar och lekvärldar. Detta innebär till exempel att modifiera den fysiska miljön, bygga upp en lek eller erbjuda interaktivt stöd. Personalen utnyttjar mångsidigt olika utrymmen och miljöer, material och andra resurser för att möjliggöra lek, lärande genom lek och interaktion. Tidsanvändningen planeras också så att det finns möjlighet till långvarig lek.

Lekmiljöerna utvecklas, byggs upp och bearbetas tillsammans med barnen så att allas delaktighet, initiativ och intressen samt tillgänglighetsaspekter beaktas. I lekarna och utvecklingen av dem utnyttjas till exempel smågrupper eller lekgrupper som skiftar enligt intressen och behov så att de stöder uppkomsten av växelverkan och utvecklingen av färdigheter. Barnens delaktighet i lekar och interaktion stärker den inkluderande verksamhetskulturen genom att synliggöra barnens seder, åskådningar, kulturer och intressen.

Delaktighet, likabehandling och jämlikhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämlikhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar

delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av gemenskapen inom förskoleundervisningen.

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Det är personalens uppgift att se till att alla barn får uttrycka sina åsikter och behov och att barnens idéer och initiativ beaktas i verksamheten. Uppmärksamhet ska också fästas vid barnens non verbala kommunikation. Barnen ska få erfarenheter av att fatta beslut som rör förskolegruppen och olika uppgifter. Barnens beslut och aktivitet utvärderas gemensamt och barnen ska samtidigt handledas att så småningom lära sig att ta gemensamt ansvar. Detta ger barnen erfarenhet av att vara delaktiga och aktiva.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämlikhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, religion, funktionsvariation, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och verksamhetssätt. Kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Förskoleundervisningen ska vara genussensitiv. Personalen ska vara medveten om sina egna förutfattade meningar och uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämnt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stöder utvecklingen av barnets identitet och självkänsla

Personalen utvärderar och utvecklar kontinuerligt sin verksamhet för att uppnå likabehandling och jämställdhet. Inkludering handlar om att bemöta barnens mångfald på den pedagogiska verksamhetens nivå. Begreppet mångfald granskas ingående, det är en egenskap som definierar oss alla. Mångfald omfattar bland annat faktorer med anknytning till familjestrukturer, kön, sexualitet, religion, social ställning, etnicitet, funktionsnedsättning, språk, nationalitet och ålder eller generationer. Uppmärksamhet fästas såväl vid individens synliga drag som vid dolda drag. Personalen utvärderar och utvecklar kontinuerligt sin verksamhet för att uppnå likabehandling och jämställdhet.

Principerna för inklusion är värderingar som styr arbetet och som syns i samarbetet mellan personalen, barnen och vårdnadshavarna samt i det sektorsövergripande samarbetet. Personalen är medveten om sina egna värderingar och normer och reflekterar kritiskt över hur de återspeglas i det egna agerandet, i tal och attityder. Det fästs särskild uppmärksamhet vid personalens ansvar för att upptäcka och ingripa i olika former av diskriminering. Personalen ansvarar för att alla barn blir hörda och sedda på lika villkor.

Inom förskoleundervisningen är man medveten om de samhälleliga utmaningar som gäller likabehandling och jämställdhet. Personalen förebygger medvetet fördomar, stereotyper och attityder om olika människogrupper genom den pedagogisk verksamheten. Särskild

uppmärksamhet fästs vid personalens ansvar för att upptäcka och ingripa i olika former av diskriminering. Att identifiera kulturella drag, både synliga och mer dolda, förutsätter en verksamhetskultur som uppmuntrar till aktivt, nyfiket och respektfullt bemötande. Det är småbarnspedagogikens personals ansvar att upprätthålla en öppen och dialogförande växelverkan mellan personal, barn och vårdnadshavare.

Anteckningar om jämställdhet, likabehandling samt planering, utvärdering och utveckling av en inkluderande verksamhetskultur görs för varje verksamhetsperiod i Gruppens plan för den pedagogiska verksamheten. Dessutom styr SpråkPeda-verktyget bedömningen och utvecklingen av den sociala och pedagogiska miljön samt granskning av barnens delaktighet.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Förskoleundervisningen är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Det mångskiftande kulturarvet och nationalspråken samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas i förskoleundervisningen. Det förutsätter att personalen har kunskap om kulturer och åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även skapa nya gemensamma verksamhetsätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling. Mångsidig kompetens som anknyter till detta beskrivs närmare i kapitel 2 (Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål).

I en språkmedveten förskoleundervisning är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stöder barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer

Rätten till eget språk, kultur och åskådning är en grundläggande rättighet. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. De språk, kulturer och åskådningar som finns representerade i barngruppen beaktas på ett naturligt sätt i utvecklingen av lärmiljöerna och verksamheten. Att synliggöra flerspråkigheten stöder barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Språk- och kulturläraren inom småbarnspedagogik stöder personalen i stärkandet av den språkmedvetna lärmiljön och verksamhetskulturen samt vid granskningen av barnens delaktighet. Arbetsverktyget SpråkPeda styr till utvärdering och utveckling av den sociala och den pedagogiska omgivningen.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts i förskoleundervisningen. Syftet med mångsidig fysisk aktivitet är att främja förutsättningarna för lärande och deltagandet i förskoleundervisningen samt betydelsen av fysisk aktivitet som en övergripande livskompetens inom och utanför förskoleundervisningen. Fysisk aktivitet inverkar på barnens uppmärksamhet samt koncentration och exekutiva funktioner och med hjälp av fysisk aktivitet kan man främja lärandet och den motoriska utvecklingen. Det centrala i främjandet av en fysiskt aktiv livsstil är att som en del av verksamhetskulturen skapa jämlika och likvärdiga möjligheter att röra på sig med beaktande av olika begränsningar i fråga om rörlighet⁶³. En inkluderande verksamhetskultur som präglas av ömsesidig respekt och öppenhet främjar en trygg lärmiljö och i och med det en fysiskt aktiv livsstil. En fysiskt aktiv livsstil stöder barnens helhetsmässiga välbefinnande, inklusive det mentala välbefinnandet. I förskoleundervisningen ska man röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt med hjälp av redskap för rörelse och leksaker samt undvika långvarigt stillasittande. Barnen och familjerna vägleds att i mån av möjlighet föredra att röra på sig såsom att gå eller cykla till och från förskolan i stället för att till exempel använda egen bil. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

I förskoleundervisningen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning, diskriminering och andra former av trakasserier. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Inga former av mobbning, rasism, våld eller trakasserier ska accepteras i förskoleundervisningen. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att lägga märke till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I kommunikationssituationer är personalens närvaro och handledning viktig. I fall av trakasserier, mobbning eller våld ska personalen diskutera med barnens vårdnadshavare och söka lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten i förskoleundervisningen förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas i förskoleundervisningen. Samtidigt får barnen positiva upplevelser av en hållbar livsstil. Då man värnar om barnens trygghetskänsla och framtidstro som en del av fostran som hör samman med en hållbar livsstil främjas även deras välbefinnande

Förskolans fysiskt aktiva verksamhetskultur planeras, utvärderas och utvecklas systematiskt och målinriktat, till exempel genom utvärdering av nuläge. Målen och åtgärderna dokumenteras i verksamhetsställets plan för pedagogiskt ledarskap samt i gruppernas planer för den pedagogiska verksamheten. I förskolan sker fysisk aktivitet också genom planerade rörelsepåuser eller som funktionell del av heldagspedagogiken. Dessa aktiviteter konkretiseras genom funktionella arbetssätt. Den rörliga verksamhetskulturen görs till en del av rutinerna genom att man utnyttjar flera mikropåuser och aktiverande arbetssätt som en del av verksamheten.

Utgångspunkten och målet för småbarnspedagogiken i Kyrkslätt är att utvecklas och växa till en hållbar livsstil. Barnen lär sig förstå betydelsen av sina egna val och handlingar och deras inverkan på andra människor, naturen och samhället. I verksamheten betonas främjande av det övergripande välbefinnandet, förebyggande av utslagning och tidigt ingripande. Välbefinnandet främjas genom den pedagogiska verksamheten, sektorsövergripande samarbete och en aktiv utveckling av småbarnspedagogiken. Social och kulturell hållbarhet främjas av ett förebyggande flexibelt stöd med låg tröskel samt en kvalitativ pedagogisk verksamhet där man betonar utvecklingen av interaktionsfärdigheter, emotionella färdigheter och likabehandlingstänkande. På verksamhetsställena inom småbarnspedagogiken behandlas frågor som berör välbefinnandet i det pedagogiska teamet. Daghemsföreståndaren leder säkerhetsarbetet på verksamhetsstället i enlighet med säkerhetsanvisningarna och -planerna för småbarnspedagogiken. I uppgörandet och uppdateringen av säkerhetsplanerna beaktas förändringar i verksamhetsmiljön och till exempel årstidernas olika förhållanden. Nya arbetstagare introduceras i säkerhetsfrågor, gemensamma värderingar och dygder på verksamhetsstället.

Naturen är en viktig lärmiljö som utnyttjas mångsidigt och målinriktat i den pedagogiska verksamheten. Barnet utvecklar en personlig relation till naturen när hen regelbundet leker, agerar och lär sig tillsammans med sin barngrupp i den närliggande naturen. Personalen förbinder sig till värderingarna för en hållbar livsstil, vilket bidrar till att både personalen och barnen utvecklas enligt dessa. Daghemsföreståndaren ansvarar för att personalen och barnen på verksamhetsstället inom småbarnspedagogiken tillsammans får vara med och utveckla värderingarna för en hållbar livsstil i gemenskapen. Utvecklingen handlar om vardagliga saker och övningar i anslutning till dessa: omsorgsfull användning av energi och vatten samt sortering och återvinning av avfall. En hållbar livsstil utvecklas på verksamhetsställena inom den kommunala småbarnspedagogiken bland annat genom programmet "Grön flagg".

Förebyggande av mobbning

Mobbning, trakasserier, diskriminering eller våld kan vara fysiskt, psykiskt eller verbalt och är alltid en subjektiv upplevelse. Förebyggandet av mobbning grundar sig på att man ser över personalens egna attityder, det egna sättet att förhålla sig till barnet, barngruppen och arbetsgemenskapen samt förstår att personen själv påverkar fenomenets existens. Personalen ser över och reflekterar över sitt eget agerande och observerar dynamiken och fenomenet i barngruppen till exempel med hjälp av ett sociogram. Personalen beaktar jämställdhets- och likabehandlingsaspekter när det gäller att upptäcka, förebygga och ingripa i mobbning och diskriminering. Personalen inom förskoleundervisningen främjar systematiskt och målinriktat gruppbyggnaden i barngruppen. Enligt principerna om inkludering har varje barn rätt att höra till en grupp och känna delaktighet.

I gruppens verksamhet är det viktigt att uppmärksamma det goda och att uttrycka det. En atmosfär där alla respekteras stöder barnens uppväxt och utveckling och är en central faktor i förebyggandet av mobbning och diskriminering. Mobbning, trakasserier, diskriminering och våld förebyggs genom att stärka barnens kamrat-, lek- och emotionella färdigheter samt genom att stöda barnens säkerhetsfärdigheter. Säkerhetsfärdigheter lär barnen att respektera sin egen och andras människovärde och kropp. Varje barn har rätt att känna sig värdefull och trygg. Fostran i säkerhetsfärdigheter uppmuntrar barnen att berätta om sina bekymmer och rädslor för vuxna som de litar på.

I planen för pedagogiskt ledarskap skrivs det in hur man förebygger mobbning, trakasserier, diskriminering och våld vid verksamhetsstället. I gruppens plan för pedagogisk verksamhet beskrivs de åtgärder som säkerställer att varje barn har en kamrat

Alla situationerna sköts på ett sensitivt sätt som respekterar alla och så att man stöder barnets självkänsla och undviker att betona upplevelser av skam.

3.2. Lärmiljöer i förskoleundervisningen

Med lärmiljöer i förskoleundervisningen avses de lokaler, platser, redskap, grupper och förfaringssätt som stödjer barnens utveckling, lärande och kommunikation. Lärmiljöerna ska bilda mångsidiga och flexibla pedagogiska helheter. De ska ge möjligheter till lek, kreativa lösningar och mångsidig analys av olika företeelser med hjälp av aktiverande arbetsätt som motiverar barnen.

Lärmiljöerna ska utvecklas utgående från den värdegrund, syn på lärande och de mål för utvecklandet av verksamhetskulturen som fastställs i föreliggande grunder. Utöver det ska barnens kunskaper, intressen och individuella behov samt principerna för förskoleundervisningen som beskrivs i Principer för förskoleundervisningen beaktas. Lärmiljöerna⁶² ska vara trygga och hälsosamma. De ska också ge barnen möjlighet att leka och arbeta i en lugn och avslappnad atmosfär. Lärmiljöerna ska utformas så att de är ergonomiskt, ekologiskt och estetiskt ändamålsenliga och så att de är tillgängliga och ljusa, rena och trivsamma och att inomhusluften är av god kvalitet.

Lärmiljöerna ska utvecklas så att de främjar kommunikation och kollaborativt kunskapsskapande. Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt skapar en trygg pedagogisk miljö där man respekterar varandra. Mångsidiga lärmiljöer stödjer barnens aktivitet, fysiska aktivitet och sunda självkänsla, utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig samt ökar likabehandlingen jämlikheten. Barnen ska vara med och utforma lärmiljöerna. Deras idéer och alster ska synas i lärmiljöerna. Det stödjer barnens delaktighet och ger dem en känsla av att lyckas och stärker samspelet med kamratgruppen i enlighet med inkluderande principer.

Som lärmiljöer används lokaler inomhus och utomhus, den närbelägna naturen och den byggda miljön. Också informations- och kommunikationsteknik ska användas och tillämpas på ett ändamålsenligt sätt i förskoleundervisningen. De möjligheter som erbjuds av olika samarbetspartner, såsom biblioteks-, kultur- och idrottsväsendet, ska också utnyttjas. Barnens egna leksaker, informations- och kommunikationsteknisk utrustning och andra redskap kan

användas enligt överenskommelse med vårdnadshavarna. Målet är att lärmiljöerna utgör ett helhetsbetonat lärlandskap som uppmuntrar till aktivt, kollaborativt och självständigt lärande

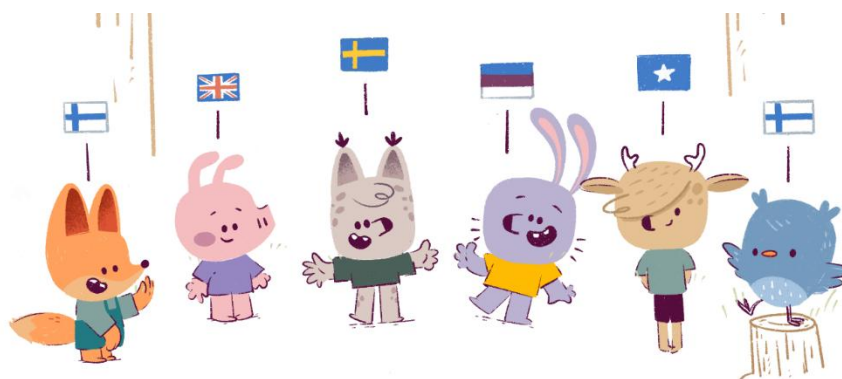
En utvecklande lärmiljö inspirerar barnet att utforska och agera inom sin närmaste utvecklingszon. Barnets behov och intressen beaktas i utformningen av lärmiljöerna. Personalen uppmuntrar genom sina lärmiljölösningar barnet att utveckla sina färdigheter och kunskaper samt att pröva sina gränser.

Lärmiljöer planeras och används kreativt, flexibelt och mångsidigt så att alla har möjlighet att delta i verksamheten på lika villkor. Genom pedagogiska lösningar i lärmiljön möjliggörs barnens individuella lärande i grupp. Lärmiljöerna formas kontinuerligt utifrån de pedagogiska målen och lösningarna samt barnens initiativ. Barnen är aktiva aktörer i utvecklingen av lärmiljöerna. Inkluderande principer styr anskaffningar, planer och användning av utrymmen, redskap och material. Lärmiljön ska erbjuda varje barn objekt som barnet kan identifiera sig med och möjliggöra delaktighet i verksamheten och miljöerna.

Principerna för en hållbar livsstil styr utvecklingen av lärmiljöerna. Lärmiljöer både inomhus och utomhus erbjuder möjligheter till mångsidig rörelse och träning av motoriska färdigheter. Lärmiljöerna inomhus anpassas för att stödja aktivitet och lärande, bland annat genom golvtejpningar och rörelseutrustning. En miljö som uppmuntrar till läsning erbjuder utrymme och tid för läsning samt möjligheter att bredda intresseområden med mångsidig litteratur. Naturen och närmiljön används varje vecka som lärmiljö för barngruppen. Barnen lär sig att respektera och ta hand om den gemensamma miljön och redskap. Utflykter till olika naturområden är en del av förskoleverksamheten. Lokala historiska platser utnyttjas också.

I forandet av de digitala lärmiljöerna i förskoleundervisningen används en varierande mediekultur och nya digitala lösningar som fungerar som verktyg i barnens lek. Varje barngrupp har tillgång till mångsidiga digitala redskap som möjliggör dokumentation, utforskning och kreativt arbete samt möjlighet att inhämta och skapa data och fakta. Barnet bekantar sig med informations- och kommunikationsteknik utgående från sina egna utgångspunkter och intressen genom att leka, experimentera och göra.

Den pedagogiska kvaliteten samt lärmiljöernas hälsosamhet och säkerhet i förskolan utvärderas regelbundet på enhetsnivå. Lista över stödmöjligheter och Språkpeda-materialet används för att utvärdera och utveckla lärmiljöernas inkludering. Årlig riskbedömning och säkerhetspromenader säkerställer lärmiljöernas hälsosamhet och trygghet.

3.3. Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna

Målet med samarbetet är att förskoleundervisningen, annan småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stödjer barnets utveckling och lärande. Samarbetet ska säkerställa kvaliteten på förskoleundervisningen och stärka barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska vara systematiskt. Samarbetet ska utvecklas och utvärderas tillsammans under ledning av utbildningsanordnaren.

Samarbete inom förskoleundervisningen

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och förfaringssätten under de olika etapperna av lärtigen. Genom att utarbeta och utveckla läroplanerna i samarbete mellan personalen i förskoleundervisningen, den övriga småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen främjas kvaliteten inom småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer också i praktiken. För att stödja barnens lärande och deltagande i förskoleundervisning ska undervisnings- och stödmotoderna vara enhetliga.

Personalen inom förskoleundervisningen ska samarbeta med personalen inom välfärdsområdets social- och hälsovårdstjänster för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning samt praxis inom förskolans elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. Genom samarbete mellan och aktörer i närmiljön främjas att lärmiljöerna är mångsidiga. Samverkan med andra öppnar barnets lärmiljöer mot samhället och världen utanför.

Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående arbetsgemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en bra modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas inom förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och stödjas till att verka som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas.

En enhetlig och sammanhängande lärtig från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen tryggas genom regelbundet och planmässigt samarbete mellan aktörer inom förskole- och nybörjarundervisningen. Strukturer och ansvar för samarbetet mellan förskole- och nybörjarundervisningen har beskrivits i processen "Året för samarbete mellan förskole- och nybörjarundervisningen". För att säkerställa det pedagogiska samarbetet ordnas pedagogiska samarbetsmöten på både kommunal och områdesnivå, där dialogen mellan förskole- och nybörjarundervisningen samt planeringen, genomförandet, utvärderingen och utvecklingen av en enhetlig och konsekvent pedagogisk verksamhetskultur stärks.

Samarbetet sker områdesvis i ändamålsenliga konstellationer. Varje år förverkligas både samarbetsmöten mellan förskole- och nybörjarlärare samt gemensamma tillfällen för barnen i

förskole- och nybörjarundervisningen. De årligen överenskomna samarbetstillfällena dokumenteras i förskole- och nybörjarundervisningens årsklocka. Områdets daghemsföreståndare och rektorn som svarar för samarbetet mellan förskole- och nybörjarundervisningen fungerar som sammankallare till personalens områdesvisa samarbetsmöten. På kommunnivå fungerar direktörerna för småbarnspedagogik och utbildning som sammankallare för samarbetsmöten. Samarbetet på barngruppsnivå leds av förskollärarna och nybörjarlärarna.

Hela kommunens gemensamma tema för förskole- och nybörjarundervisningens samarbete väljs årligen ur kapitel 2.5 (Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen) i läroplanen för förskoleundervisning och kapitel 3.3 (Mångsidig kompetens som mål) i läroplanen för den grundläggande utbildningen. Temat genomförs enligt tabellen nedan och varar ett läsår.

FORSKOLEUNDERVISNING	GRUNDLAGGANDE UNDERVISNING
1. Förmåga att tänka och lära sig	1. Självstyrning och att lära sig inläring
2. Kulturell och kommunikativ kompetens	2. Kulturell och kommunikativ kompetens
3. Vardagskompetens	3. Vardagskompetens
4. Multilitteracitet	4. Multilitteracitet
5. Digital kompetens	5. Digital kompetens
6. Deltagande och påverkande	6. Deltagande, påverkande och byggande av en hållbar framtid

Samarbetet mellan förskole- och nybörjarundervisningen utvärderas och utvecklas årligen på våren vid ett gemensamt samarbetsmöte för förskole- och nybörjarundervisningen.

Samarbete bedrivs med Västra Nylands välfärdsområde (LUVN) i frågor som rör elevvård samt stöd för barnets lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Elevvårdstjänsterna erbjuder konsultation till personalen inom förskoleundervisningen i frågor som rör barnet. Konsultation i ett tidigt skede är den primära formen av stöd från elevvården för att stöda barnet. Elevvårdens yrkesutbildade personer deltar vid behov i bedömningen och planeringen av individuellt stöd samt i mångprofessionella expertgrupper. Elevvårdstjänsterna medverkar också i utbildningsanordnarens styrgrupper för elevvård, där det planeras regionalt samarbete och där även förskolans elevvård utvärderas på kommunnivå. Samarbetsformerna beskrivs närmare i kapitel 5. Stöd för barnets lärande och deltagande i förskoleundervisning samt kapitel 6. Elevvård.

Samarbete med vårdnadshavarna

Utbildningsanordnaren ansvarar för att utveckla samarbetet med vårdnadshavarna. Utgångspunkten för samarbetet är att bygga upp förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt mellan parterna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskoleundervisningens personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet Utbildningsanordnaren ansvarar för att utveckla samarbetet med vårdnadshavarna. Utgångspunkten för samarbetet är att bygga upp förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt mellan parterna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskoleundervisningens personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet med vårdnadshavarna ska också ge möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan.

Vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen ska beaktas i förskoleundervisningen. Läraren ska diskutera med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värden, fostringsmetoder och mål. Barnens och vårdnadshavarnas synpunkter ska beaktas i undervisningen och vid uppgörandet av den plan som eventuellt utarbetas skilt för varje barns lärande. Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen.

Personalen inom förskoleundervisningen ska diskutera med vårdnadshavarna om hur barnens utveckling och lärande framskrider. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när ett barn behöver stöd för sitt lärande och deltagande i förskoleundervisning. Vårdnadshavarna ska få information om hur transporter och elevvård, och övriga tjänster inom småbarnspedagogiken som barnet utöver förskoleundervisningen har möjlighet till, ordnas under förskoleundervisningen. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Fostringssamarbetet inom förskoleundervisningen styrs av värderingar såsom vårdnadshavarnas delaktighet samt en öppen, ärlig och konfidentiell växelverkan. Man berättar ärligt och öppet om barnets glädjeämnen, framgångar och utmaningar i vardagen. Det centrala är att informationsgången sker i rätt tid och att tröskeln för samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen är låg. Vårdnadshavarna har om de så önskar möjlighet att boka tid för ett gemensamt samtal med personalen.

Vårdnadshavarna och förskolans personal verkar i jämlik växelverkan så att båda parter erfarenheter, synpunkter och sakkunighet hörs och utnyttjas för barnets bästa. Utvecklingen av barnens positiva förhållning till fysisk aktivitet stöds i samarbete med vårdnadshavarna. Barnens fysiska aktivitet och motoriska färdigheter tas upp till diskussion och familjerna uppmuntras till aktiva resor till och från förskolan. I detta samarbete vars målsättning är barnets och familjens övergripande välmående, deltar också övriga instanser som stöd för familjerna och barnen.

Möten i samband med att barnet hämtas till och från småbarnspedagogiken utgör grunden för det dagliga samarbetet. Hela personalen ansvarar för samarbetet med vårdnadshavarna och ser till att informationen löper utan hinder och att vårdnadshavarna jämlikt får information om de dagliga aktiviteterna och barnets dag. Vårdnadshavarna erbjuds mångsidigt information om verksamhetens innehåll, mål, planer och händelser och de inbjuds att på olika sätt delta i planeringen och genomförandet av småbarnspedagogiken.

Informationen till vårdnadshavarna sker via elektroniska kommunikationsmedel som möjliggör ömsesidig kontakt. Barnets och barngruppens verksamhet synliggörs med hjälp av barnets och gruppens portfolio. Portfolion stöder samarbetet med vårdnadshavarna genom att ge information och nya perspektiv på barnets upplevelser i förskoleundervisningen samt möjliggöra att barnets vardag blir synlig.

Innan förskoleundervisningen börjar bjuder personalen, på barnets blivande verksamhetsställe för förskoleundervisningen, in barn och vårdnadshavare till ett besök i maj-juni för att bekanta sig med verksamheten, lärmiljön och personalen. I augusti-september ordnas ett tillfälle för vårdnadshavarna, där man tillsammans går igenom målen för förskoleundervisningen, arbetssätten och läsårsplanen samt planerar hur förskoleundervisningens läroplan ska förverkligas.

En individuell plan för förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken upprättas och utvärderas i trepartssamtal där barnet, vårdnadshavarna och läraren inom småbarnspedagogik deltar. Vid behov kan även annan personal inom förskoleundervisningen eller sakkunniga delta i samtalet.

Samarbetsformerna på enhetsnivå planeras tillsammans med vårdnadshavarna.

Samarbete vid övergångarna

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för att utvecklas och lära sig. Förfaringssätten vid övergångarna ska vara planmässiga. Det är viktigt att det i de lokala planerna för småbarnspedagogik och grundläggande utbildning finns en enhetlig linje för förfaringssätt i Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för att utvecklas och lära sig. Förfaringssätten vid övergångarna ska vara planmässiga. Det är viktigt att det i de lokala planerna för småbarnspedagogik och grundläggande utbildning finns en enhetlig linje för förfaringssätt i samband med övergångarna. Förfaringssätten ska utvärderas och utvecklas genom samarbete bland personalen. Respons från vårdnadshavarna ska också beaktas.

Utbildningsanordnaren ska skapa sådana samarbets- och informationsrutiner att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stödjer barnens utveckling, lärande och välbefinnande. Information som är nödvändig för att ordna undervisningen, stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisningen samt elevvården överförs när barnet övergår från ett verksamhetsställe till ett annat eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar⁶⁴. Vid

övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man även utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets utveckling och lärande.

När ett barn börjar i förskolan och skolan ska man diskutera med barnet och vårdnadshavaren om mål, uppdrag och förfaringssätt. Målet är att barnen och vårdnadshavarna bekantar sig med lärmiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen innan till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

Gemensamma strukturer, arbetssätt och tidtabeller för samarbetet mellan småbarnspedagogik, förskoleundervisning och nybörjarundervisning har dokumenterats i processbeskrivningen "Året för samarbete mellan förskole- och nybörjarundervisningen".. Samarbete enligt processbeskrivningen tryggar en enhetlig lärtig för barnet. Daghemsföreståndarna och skolornas rektorer är ansvariga för inledandet och genomförandet av verksamhet enligt processbeskrivningen vid sina egna verksamhetsställen.

Det fostringssamarbete som inleddes inom förskoleundervisningen fortsätter som ett samarbete mellan hemmet och skolan i nybörjarundervisningen. Uppgifter som förutsätts för planering och ordnande av barnets utbildning överförs till skolan.

4. Principer för förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen ska följa de allmänna målen för förskoleundervisningen och målen för verksamhetskulturen.

4.1. Mångsidiga arbetssätt

Handledd och spontan lek samt åskådliggörande arbetssätt som främjar barnens aktivitet och kreativitet utgör en väsentlig del av förskolans verksamhet. Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar och intressen. Barnens utveckling och lärande och utvecklingen av deras mångsidiga kompetens och sociala färdigheter ska stödjas genom användning av mångsidiga arbetssätt.

Arbetssätten i förskoleundervisningen är både verktyg och föremål för lärandet - färdigheter som utvecklas småningom och som barnen behöver under sin lärtid. Därför är det viktigt att läraren uppmuntrar barnen att pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Barnen ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av arbetsuppgifter. Det främjar barnens delaktighet i vardagen och stödjer utvecklingen av barnens förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnen är med och funderar över arbetets målsättningar och att de vet vad som förväntas av dem. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans.

När barnen leker lär de sig och gestaltar världen. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen. Upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt ger barnen upplevelser och stärker deras motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. Som stöd för lärandet och för att stödja utvecklandet av kollaborativa arbetssätt används olika slags spel. Vid gemensamt arbete ska barnen uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem samt att arbeta målinriktat mot det gemensamma målet. Barnen ska också ges möjligheter att experimentera och arbeta självständigt.

Användningen av mångsidiga arbetssätt förutsätter att lärmiljöerna i tillräcklig omfattning innehåller material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek och lärande samt möjligheter att använda informations- och kommunikationsteknik. Fungerande lärmiljöer ger möjligheter till att differentiera barnens arbete. Upplevelser av att lyckas och uppmuntrande respons bidrar till att utveckla en positiv självkänsla hos barnen. Målet är att barnens vilja att försöka och att lära sig stärks och att de förlitar sig på sin förmåga att lära sig nya saker.

Arbetssätten i förskolan ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna.

Mångsidiga arbetssätt inom förskoleundervisningen stöder förskoleundervisning enligt hållbar och fysiskt aktiv livsstil. Genom att kombinera bland annat utomhuspedagogik, rörelse, digital kompetens och arbete med portfolio kan man stärka barnets förståelse och respekt för natur, hälsa och hållbarhet. Mångsidiga och funktionella arbetssätt bidrar till att forma barnens

värderingar och uppförande och ger dem verktyg att leva ett ansvarsfullare och mer medvetet liv, både nu och i framtiden.

Arbetsätt enligt hållbar livsstil utvärderas och utvecklas målmedvetet och regelbundet genom planen för pedagogiskt ledarskap.

Heldagspedagogik Undersökande och experimenterande lärande

Lärande sker hela dagen och överallt. Hela förskoleundervisningsdagen och småbarnspedagogiken som kompletterar den är pedagogiskt planerade att stöda barnets växande, utveckling och lärande.

Inom förskoleundervisningen betyder heldagspedagogik och arbetsätt ett brett och mångsidigt sätt att förstå, genomföra och utveckla den pedagogiska verksamheten. I förskoleundervisningens pedagogik kombineras olika lärområden och olika lärmiljöer samt arbetsätt. Verksamheten baserar sig på lärhelheter och forskningsprojekt som uppstått utifrån barnens nyfikenhet och intressen. Pedagogisk dokumentation, utvärdering och planering är en oskiljaktig del av verksamheten. Inom heldagspedagogiken stärks den fysiskt aktivt verksamhetskulturen genom att säkerställa att arbetet innehåller planerade fysiskt aktiva pauser och att långvarigt stillasittande undviks. I den heldagspedagogiken inom förskoleundervisningen utnyttjas den positiva pedagogikens perspektiv.

Utgångspunkten för ett undersökande och experimenterande lärande är fenomen som berör barnets värld och barnens observationer. Man stärker barnens nyfikenhet och kreativitet genom att erbjuda dem möjligheter att undersöka och experimentera. Barnen deltar aktivt i sitt eget lärande genom att ställa frågor, utforska sin omgivning, pröva på nya idéer, lösa problem och bekanta sig med nya saker genom att leka. Personalen handleder i och stöder barnets arbete genom att skapa lärmiljöer och erbjuda mångsidiga erfarenheter från olika lärområden som inspirerar barnet till insikter och lärande.

Ett sätt att genomföra undersökande, experimenterande lärande är projektbaserat arbete. Det ger barnen och personalen möjlighet att tillsammans fundera, planera, skapa, göra och lära sig. Projektbaserat arbete kombinerar innehållet i olika lärområden och en mångsidig kompetens. Planeringen utgår ifrån barnens frågor, förundran och gemensamma intressen. Projektet förs vidare genom att planera, dokumentera och utvärdera tillsammans med barnen. Projektbaserat arbete uppmuntrar även till samarbete och interaktion mellan barnen, vilket främjar deras sociala utveckling.

Utomhuspedagogik

Naturmiljöer lockar barnet att undra, utforska, leka och använda sin kreativitet i lärandet. I utomhuspedagogiken genomförs övergripande, multisensorisk och målmedveten förskoleundervisning där barnets aktivitet står i centrum. Genom den uppnås mål för mångsidig kompetens och behandlas innehåll i olika lärområden.

Agerande i naturen möjliggör uppkomsten av en naturrelation hos barnet, vilket väcker barnets vilja att skydda naturen och närmiljön. Kunskapen om naturfenomen, djur och växter stärker

barnets medvetenhet om naturens betydelse. Barnet lär sig principer för hållbar livsstil och ansvarsfulla val på ett konkret och inspirerande sätt.

Smågruppsverksamhet

Smågruppsverksamhet möjliggör genomförande av en inklusiv förskoleundervisning och barnets delaktighet. I smågruppsverksamhet får barnet påverka gruppens verksamhet och upplever att hen hör till gruppen. Barnet har en möjlighet att leka, utforska och lära sig nya saker och utveckla sina interaktions- och samarbetsfärdigheter tryggt i en liten grupp.

När man fastställer de pedagogiska målen för smågruppsverksamhet beaktar man barnets individuella behov för växande, utveckling och lärande. När man bildar smågrupper beaktar man barnens styrkor, intressen och behov för lärande, ömsesidigt lärande och interaktion mellan gruppmedlemmarna samt de pedagogiska målen för verksamheten. Barnen deltar i planeringen och utvärderingen av smågruppsverksamheten.

Personalen styr gruppdynamiken och stärker och stöder den positiva gemenskapen i gruppen. Personalen ser till att varje barn blir sett och hört och därmed uppskattat som individ med sina egna egenskaper, initiativ, åsikter och tankar.

Arbete med barnets portfolio

Barnets portfolio är ett barns eller en grups dokumentinsamling. Sammanställningen och användningen av samlingen kallas arbete med barnets portfolio. Inom förskoleundervisningen ökar barnets egen aktivitet i alla skeden i processen. Samlandet av dokument med anknytning till eget lärande och barngruppens gemensamma verksamhet och övning av reflektion utifrån dem, tillsammans med förskolepersonalen, andra förskoleelever och egna vårdnadshavare framhävs. Barnets portfolio kan vara fysisk, digital eller en kombination av bådaddera. Arbete med barnets portfolio är ett pedagogiskt arbetssätt med individuella och grupp-specifika mål. Det stärker utvärderingen som stöd för undervisningen och lärandet och framhäver särskilt barnens och vårdnadshavarnas delaktighet samt barnorienteringen.

Arbetet med barnets portfolio innehåller olika faser. Sammanställningen av barnets portfolio sker genom dokumentering, val av de dokument som ska inkluderas i barnets portfolio samt reflektering som baserar sig på de valda dokumenten. Man återkommer till innehållen och studerar dem genom diskussion. Barnets portfolio används som stöd för både övning av barnets egen självvärdering och utvärdering och utveckling av personalens eget arbete. Den utnyttjas också i samtal om planen för barnets lärande i förskoleundervisningen.

Barnets portfolio gör stigen för barnets individuella växande och lärande, intressen och andra erfarenheter som är av betydelse för barnet självt synliga. Gruppens portfolio gör i sin tur gruppens verksamhet och den därtill hörande gemensamma planeringen synliga. Portfoliorna hjälper förvara och strukturera samlade dokument. Att regelbundet återkomma till dokumenten i gruppens portfolio stöder barnens deltagande i planeringen, utvecklingen och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten.

Barnens egen aktivitet och aktörskap framhävs i arbetet med barnets portfolio enligt de individuella förutsättningarna. Personalen har ansvar att säkerställa barnens möjlighet att delta i dokumentering av till exempel verksamhet, lärprocesser och egna produktioner. Man kan stöda utvecklingen av barnens reflektions- och självvärderingsfärdigheter genom att utnyttja till exempel öppna frågor, sagotering eller intervjufrågor som man i förväg tänkt ut. Man handleder barnet att reflektera över sin egen verksamhet ur inlärningsperspektiv på ett uppmuntrande sätt och med hänsyn särskilt till framgångar och styrkor.

4.2. Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns utveckling, lärande och välbefinnande. Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, evaluerings slutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga personalen inom förskoleundervisningen samt barnet och barnets vårdnadshavare ska delta i.

Förskoleundervisningens uppdrag är att tillsammans med vårdnadshavarna skapa gynnsamma förutsättningar för barnet att utvecklas och lära sig. För att undervisningen ska vara målinriktad och stödja barnets utveckling förutsätts att läraren får information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Centrala informationskällor är barnens vårdnadshavare, tidigare personal inom småbarnspedagogik och barnen själva. Läraren inom förskoleundervisning ska använda information om barnet i planeringen av förskolegruppens verksamhet. En plan för barnets lärande i förskoleundervisningen kan användas som hjälp vid planeringen.

Läraren ska följa upp varje barns utveckling och lärande under förskoleåret genom att följa upp barnets arbete, beteende och hur lärandet framskrider inom olika kunskaps- och färdighetsområden. Uppföljningen ska basera sig på kontinuerlig observation och mångsidig dokumentation. Barnens alster och egna erfarenheter ska utgöra en del av dokumentationen och utvärderingen. Också vårdnadshavarnas iakttagelser av sitt barns lärande och välbefinnande är viktiga. Läraren ska utgående från uppföljningsinformationen och den utvärdering som baserar sig på den anpassa undervisningen och lärmiljöerna.

Läraren och den övriga personal som handleder barnen ska varje dag ge uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och lärande. Den dokumentation som finns används så att alla barn kan observera sina framsteg. När barnen bli varse sin egen utveckling utvecklar de en positiv uppfattning om sig själva som lärande individer. Det är viktigt att vårdnadshavarna ofta får respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de för sin del kan stödja sitt barn.

Förskoleundervisningen ska utveckla barnens förutsättningar för självvärdering . Barnen ska uppmuntras att beskriva vad de tycker om i förskolan, vad de enligt egen åsikt lyckats med och vad de skulle vilja lära sig i fortsättningen. Läraren ska också uppmuntra barnen att fundera över hur gemensamma uppgifter lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom utvecklas under barnens lärtid, utgör en del av förmågan att lära sig.

När barnet börjar i första klass är det viktigt att läraren har tillgång till nödvändiga uppgifter om varje barns arbete, utveckling och lärande i förskolan. Det förutsätter samarbete mellan förskolan, skolpersonalen, vårdnadshavarna och barnen. Utbildningsanordnaren har rätt att trots sekretessbestämmelserna få och lämna sådana uppgifter som är nödvändiga med tanke på barnets undervisning. I kapitel 5 föreskrivs om överföring av information i anknytning till stöd. Utbildningsanordnaren bär ansvar för att utveckla fungerande praxis för övergångarna. Vid överföring av information ska gällande bestämmelser iakttagas.

Ett villkor för att kunna upprätthålla och utveckla kvaliteten på förskoleundervisningen är att undervisningspersonalen målmedvetet genomför självvärdering. Lärarna ska använda utvärderingsinformation och dokumentation om barnens utveckling och lärande för pedagogisk

planering och för att utveckla förskoleundervisningen. Respons från barnen och vårdnadshavarna ska beaktas för att utveckla verksamheten.

När läsåret avslutas kan barnen ges ett intyg över deltagande i förskoleundervisningen. Intyget ges på begäran av vårdnadshavaren. I intyget antecknas intygets namn, vem som ordnat förskoleundervisningen, skolans/daghemmets namn, barnets namn och personbeteckning samt datum för när intyget ges. På betygen skall finnas en anteckning om att de är utformade i enlighet med de grunder för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen fastställt 22.12.2014. Intyget kan innehålla en allmän beskrivning av förskoleundervisningen. Intyget ska inte innehålla beskrivningar av barnets personlighet, lärande eller arbetssätt.

Målet för utvärderingen är att utveckla verksamhetskulturen, lärmiljöerna och arbetssätten inom förskoleundervisningen. Förskoleundervisningen planeras, utvärderas och utvecklas både tillsammans med barnen och vårdnadshavarna och som självvärdering av personalen. Öppen och uppskattande interaktion mellan personalen, barnen och vårdnadshavarna är en utgångspunkt för genomförande av delaktighet även i utvärderingen. Kvaliteten på förskoleundervisningen utvärderas enligt Handboken kvalitetsarbete inom småbarnspedagogik.

Utvärderingsverktyg är bl.a. Gruppens plan för den pedagogiska verksamheten, läsårsplanen och Planen för barnets lärande i förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken. Valsskvalitetsutvärderingar, Bedömning av nuläge för fysisk aktivitet och småbarnspedagogikens kundenkät producerar utvärderingsdata även som stöd för utvecklingen av förskoleundervisningen. Dessutom används arbetet med barnets portfolio som stöd för utvärdering utgående från ett barnperspektiv. Samlande och ordnande av dokument om barngruppens planer och genomförandet av verksamheten till en synlig del av lärmiljöerna är en viktig del av utvärderingen.

I utvärderingen av Planen för barnets lärande i förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken deltar barnet, vårdnadshavarna och läraren inom småbarnspedagogik. Innan barnet övergår till grundläggande utbildning hålls ett överföringsmöte, där den information som är väsentlig med tanke på framsteg i barnets lärande och som behövs för ordnandet av undervisningen överförs från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen. Informationsöverföringen från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen beskrivs i kapitel 3.4.

Barnet får ett intyg över deltagande i förskoleundervisningen.

4.3. Gemensamma mål för undervisningen och lärområden

Undervisningen i förskolan ska vara helhetskapande och bestå av lärområden av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärområdena ska genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel. De gemensamma målen baserar sig på mål inom olika kunskaps- och färdighetsområden som är väsentliga i förskolan och på målen för mångsidig kompetens. De gemensamma målen är mål som ska styra lärarens arbete.

Målet för undervisning som genomförs som lärområden är att stödja barnets utveckling och välbefinnande samt att erbjuda dem en mångsidig grund för sin kompetensutveckling. Leken och andra för barn naturliga sätt att arbeta och lära sig ska ligga som grund för lärande och all verksamhet. Hur lång tid som används för varje lärområde och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärområdena och i utvärderingen av genomförandet. Det är viktigt att alla barn har möjlighet att lära sig och de får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i växelverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärområdena är att erbjuda barnen nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Undervisningen och undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande ska planeras och genomföras enligt gruppens behov. Barnen ska ges stöd på ett förebyggande och systematiskt sätt.

De gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel är uppdelade i fem helheter. Varje helhet innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. När man skapar förskoleundervisningens lärområden ska målen och innehållet i helheterna kombineras på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

Mina många uttrycksformer

Barnens förutsättningar för lärande, sociala färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Den förmågan utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. Det stödjer också utvecklingen av deras koncentrations- och självregleringsförmåga. Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och fest ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och stödjas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förmågor, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma produkterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska det finnas tillgång till många olika slags material, verktyg och redskap. Kulturutbudet och lärmiljöerna i den närmaste omgivningen ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen.

Detaljerade mål

Den musikaliska verksamheten i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och förhållande till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina egna musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man leker, experimenterar och improviserar med musik. Tillsammans med barnen iakttar man ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i det musikaliska utövandet. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av att tillsammans göra musik.

I förskoleundervisningen ska barnen öva sig att slöjda och att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas. Barnen får pröva på att använda både hårda och mjuka material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi och sina färdigheter. Barnen ska också planera och tillverka ett mera omfattande slöjdarbete under lärarens handledning. Lokala hantverkstraditioner eller traditioner som anknyter till barnens bakgrund kan utnyttjas i arbetet.

Utvecklingen av barnens visuella tänkande och visuella uttryck ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Undervisningsinnehållet planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt, med olika verktyg och material. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska uppmuntras att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. Bilder granskas med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig muntligt och kroppsligt med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen får erfarenheter av hur man kan leka och kommunicera på olika sätt med språket och kroppen. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer. Ramsor, dikter och barnlitteratur utnyttjas i undervisningen. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av gemensamt planerade processer. Som uttrycksformer kan användas dramaverksamhet, ordkonst eller dans.

I förskoleundervisningen i Kyrkslätt är olika former av uttryck mångsidigt och mångsinnligt närvarande i förskolans vardag. I förskoleundervisningen provar och utforskar barnen olika tekniker och de får även öva på längre projekt där olika uttrycksformer kombineras. Konsten som process är viktigare än slutresultatet.

Sagens och magins värld är en viktig del av arbetet och barnen uppmuntras att använda sin fantasi. Konstnärligt uttryck fungerar som ett språk, vilket gör att även barn som inte delar språk med andra blir sedda och hörda, och kan fungera som jämlika medlemmar i gruppen. Arbetet är barncentrerat och främjar välbefinnande. Ett inkluderande arbetssätt tillåter olika tillvägagångssätt för uttryck och uppmuntrar till att prova och utforska.

I enlighet med en hållbar livsstil är tanken bakom verksamheten att lära sig uppskatta material och begränsade naturresurser. I arbetet används återvunnet material och naturmaterial, och man lär sig att konsumera med måtta.

Kulturkompassen är en kulturpedagogisk plan producerad och samordnad av Kyrksläotts kommuns biblioteks- och kulturtjänster. Den bärande tanken är att erbjuda alla barn och unga jämlika möjligheter att bekanta sig med och delta i det lokala kulturutbudet, olika konstformer samt verksamhet som främjar läs- och mediekunnighet – både som publik och som utövare. Kulturkompassen stöder undervisnings- och fostransarbetet i daghem och skolor samt främjar lärande och kreativa färdigheter. Innehållet är avgiftsfritt.

Målet om jämlik kulturpedagogik för barn och unga bygger på de mänskliga rättigheterna och förverkligas bäst under daghems- och skoldagen. Varje åldersgrupp och årskurs har sin egen verksamhet. Programmet utvecklas årligen i samarbete med småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och skolorna samt aktörer inom kultur- och konstområdet. De specifika årliga aktiviteterna fastställs i Planen för kulturfostran.

Språkens rika värld

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärandet. I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, uttryck och kommunikation, som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Förskoleundervisningen uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens språkliga färdigheter från en allmän uppfattning om språkets betydelse mot en mera detaljerad förståelse av språkets strukturer och form. Det centrala är att väcka barnens intresse och nyfikenhet för talat språk och för att läsa och skriva. Språkexempel och positiv respons har stor betydelse för lärandet. Att tolka och producera olika slags texter muntligt och med hjälp av olika kommunikationsmedel är en del av den multilitteracitet och den mångsidiga kompetens i informations- och kommunikationsteknik som småningom utvecklas. Barnens språkliga och kulturella mångfald ska uppmärksammas och respekteras och dess kontinuitet stödjas i förskoleundervisningen. Att ge akt på olika språk stödjer språkmedvetenheten och utvecklingen av mångsidig kompetens med avseende på kulturella färdigheter och kommunikationsförmåga.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Målet i förskoleundervisningen är att främja barnens språkliga utveckling och kommunikationsfärdigheter samt stärka deras intresse för språk och kultur. Utvecklingen av barnens språkliga medvetenhet främjas av språklekar och -ramsor och genom att barnen får bekanta sig med talat och skrivet språk på ett mångsidigt sätt. Barnens begynnande läs- och skrivfärdighet ska stödjas med hjälp av lekar och aktiverande övningar. Undervisningen och lärmiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iakttä, utforska och experimentera med talat och skrivet språk och att bredda sitt ordförråd. I förskoleundervisningen stöder läraren varje barn i att utveckla sina färdigheter i undervisningsspråket. Utöver undervisningsspråket ska man i förskoleundervisningen också uppmärksamma andra språk. Det är viktigt att barn som har ett annat modersmål än undervisningsspråket får mycket stöd så att deras kunskaper i undervisningsspråket utvecklas och att de samtidigt upplever att de språk de talar hemma är viktiga och värdefulla. I undervisningen ska man beakta att barnen kan tillägna sig flera olika språk samtidigt.

Detaljerade mål

Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska/finska/samiska/teckenspråk ska stödjas på olika sätt i förskoleundervisningen.

Undervisningen ska ge barnen möjligheter att öva sig att lyssna och tala i olika situationer. De ska uppmuntras att berätta och diskutera, att leva sig in i, förstå och minnas det de hör. Tillsammans med läraren funderar barnen över ords betydelse och leker med ord. Gemensamma diskussioner utvecklar barnens förmåga att fråga, dra slutsatser och bedöma det de hör. Barnen ska inspireras att skapa berättelser och ges möjlighet att öva sig genom till exempel drama, egna berättelser och sagor, även digitala.

Barnen ska få lyssna till olika texter och diskutera dem tillsammans. Det hjälper dem att förstå betydelsen av att läsa. Lärarens exempel och olika övningar ger barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och skrivet språk till tal. Man undersöker tillsammans skrivet och

talat språk. Barnen ska göras uppmärksamma på att talet kan indelas i mindre enheter, såsom ord, stavelser och ljud.

Utvecklingen av barnens begynnande läsfärdighet ska stödjas genom att de ges möjligheter att skriva på ett lekfullt sätt och att producera egna texter med hjälp av digitala verktyg. Barnen ska inspireras att tillsammans och på egen hand känna igen och producera bokstäver, ord och texter på olika sätt utgående från sin förmåga och sitt intresse i för dem relevanta sammanhang.

Barnlitteratur ska användas på ett mångsidigt sätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att undersöka och läsa olika slags texter enligt sin förmåga och att berätta eller på olika sätt uttrycka vad de hört eller läst.

Utvecklingen av barnens finmotorik och barnens förmåga att gestalta rum och riktningar ska stödjas med hjälp av olika lekar och övningar. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.

I förskoleundervisningen ska man tillsammans iaktta olika språk för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På det viset stöds barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av de egna språkliga och kulturella identiteterna. Samtidigt väcker man barnens intresse för både rikedomen och det intressanta med olika språk och kulturer i omvärlden. I undervisningen kan till exempel sånger, lekar och tecken på olika språk användas.

Barnets språkliga utveckling, samarbetsfärdigheter och utveckling av den språkliga identiteten stöds genom en delaktiggörande, inkluderande pedagogik. Personalen som arbetar med barn är medveten om att de fungerar som både språkliga och interaktiva förebilder. Därför är det viktigt att alla som arbetar med barn gör sitt arbete språkmedvetet.

Barnens språkliga färdigheter och förutsättningar beaktas mångsidigt i planeringen, utvärderingen och utvecklingen av den pedagogiska verksamheten. Arbete i smågrupper och annan verksamhet genomförs och anpassas ändamålsenligt utifrån målen och behoven. För att genomföra en språkmedveten pedagogik används många metoder, såsom barnböcker och barnsånger på olika språk, bildstöd, stödtecken och bland annat Familjen Kippin-material.

I en språkmedveten inlärningsmiljö har barnen många möjligheter att använda språket på ett mångsidigt sätt. Barnen får stöd i både talproduktion och språkförståelse av personalen. Alla språk som talas i gruppen lyfts fram, till exempel genom att det finns böcker på dessa språk tillgängliga för barnen, genom att man övar hälsningsfraser på olika språk och genom att personalens språkliga resurser utnyttjas. En rik språklig miljö och läsning av mångsidig litteratur stärker barnens intresse för språk, böcker och läsning. Lärmiljöerna utformas så att de lockar till läsning.

Ett nära samarbete bedrivs med biblioteken och förskolegrupperna besöker regelbundet biblioteket eller bokbussen. I biblioteket finns tillgängligt bokpaket som är kopplade till specifika teman. Bok- och bibliotekslek introducerar förskolebarnen till bibliotekets verksamhet och hur man hanterar en bok på rätt sätt. Biblioteken erbjuder också sagoportföljer att låna, vars innehåll uppmuntrar barn till att läsa, berätta och hitta på egna berättelser. Portföljerna innehåller böcker

om särskilda teman samt uppgifter eller föremål som lämpar sig för att bearbeta böckernas innehåll.

Metoden för dialogisk läsning bygger på interaktion och samtal och uppmuntrar barnet att delta aktivt i läsningen och i diskussionen kring boken. Samma bok läses flera gånger och samtal om boken sker på ett strukturerat sätt.

Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras revir större. Utöver det egna hemmets traditioner, regler, värderingar och synsätt möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att förstå och komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle. Lärområdet ska behandlas ur ett historiskt och samhällsligt perspektiv samt ur ett etiskt och livsåskådningsmässigt perspektiv. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktivt beteende stärker barnens sociala färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stödjer utvecklingen av barnens kulturella och sociala färdigheter samt mångsidig kompetens med avseende på tänkande och lärande. Förskolan ska samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd för varje familjs bakgrund, synsätt och värderingar.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Målet är att stärka barnens intresse för samhällslig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på nuet och ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna. Undervisningen ska stödja barnens förmåga till etiskt bemötande och tänkande samt utvecklingen av emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra åskådningar och religioner som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem-. Barnen ska uppmuntras att fråga och ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetssätt är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål

Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett historiskt perspektiv. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.

Barnens intresse för samhällsfrågor ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett historiskt perspektiv. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.

Barnens intresse för samhällsfrågor ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att producera media på ett lekfullt sätt. Tillsammans med barnen diskuterar man och ifrågasätter sanningsenligheten i medieutbudet. I undervisningen bekantar man sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt lär man barnen att förstå att reglerna i samhället är avtal mellan människor. Närmiljön utnyttjas så att barnen har möjlighet att på riktigt delta och påverka.

Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam etisk fostran. Den ska kopplas till barnens vardag och verkliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen funderar man över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Naturliga arbetsätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel rollekar, sagor och medieberättelser. Undervisningsmaterial och -program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter utnyttjas i undervisningen.

Inom åskådningsfostran bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen. Åskådningar som inte har någon religiös anknytning granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med vardagliga företeelser, fester och aktuella händelser som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika konfessionella traditioner och sedvänjor samt uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor i samverkan med andra. Samtidigt stärks deras förmåga att förstå ord och begrepp som anknyter till religioner och åskådningar. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

Inom förskoleundervisningen bekantar man sig med Kyrkslätt som hemkommun och erbjuder mångsidiga upplevelser som inspirerar barnen att utforska närområdets historia. Med barnen görs utflykter till kulturhistoriskt och arkitektoniskt betydelsefulla byggnader och platser. Kyrksläotts äventyr är ett naturäventyr utvecklat för barn och familjer, som samlar information om utflyktsmål runt om i Kyrkslätt. Förskolegrupper utnyttjar äventyrets mål i den mån det är möjligt. När barnet lär känna sin hembygd, skapas en känsla av tillhörighet.

Dygdfostran används som metod för etisk fostran. Dygder är etiskt och moraliskt värdefulla karaktärsdrag som syns i handlingar och påverkar individens och gemenskapens verksamhet positivt. Tillsammans med barnen reflekterar man kring ansvarstagande och deltagande i gemensamma angelägenheter. Etisk reflektion och arbete med dygder stöds exempelvis genom samtal, bilder, berättelser, sagor och drama. Planmässig träning av känslöfärdigheter är en fast del av den etiska fostran.

En del av den etiska reflektionen är även det ömsesidiga sambandet mellan människans och naturens välbefinnande, vilket kallas planetärt välbefinnande. Tillsammans med barnet övar man på att göra val som är bra för naturen.

I åskådningfostran bekantar man sig med olika livsåskådningar, vilket breddar barnens förståelse och respekt för ett åskådningssamtidigt mångsidigt samhälle och värld. Åskådningarna syns i barnens vardag och barnen erbjuds möjligheter att diskutera om dem. Att ge utrymme för barns frågor och känslor samt att diskutera dem stöder deras förmåga att hantera åskådningsrelaterade frågor. Barnen lär sig att var och en har rätt till sin egen världsuppfattning och sitt sätt att tänka.

I förskolegruppen bekantar man sig enligt en kulturell festkalender med olika festers och kulturernas centrala innehåll och teman. Olika traditioner utforskas upplevelsebaserat genom att fira högtider som är viktiga för barnen och deras familjer. I samarbete med tros- och livsåskådningsgemenskaper görs besök till heliga platser och andra för barnen och familjerna betydelsefulla byggnader och platser, antingen på plats eller virtuellt. FN:s interreligiösa harmonivecka firas i februari enligt ett årligen växlande tema. Barnet lär sig om internationalitet i vardagen i förskolan.

Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om material för barnens lärande. När det gäller träning av barnens matematiska färdigheter och teknologi- och miljöfostran är det särskilt viktigt att undervisningen knyts till barnens erfarenhetsvärld och omvärld. Att strukturera och beskriva sina iakttagelser, upplevelser och kunskaper som gäller omvärlden hjälper barnen att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och att förstå och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan bekantar sig barnen med undersökande lärande genom att iakttä och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen ska stärka grunden för barnens matematiska tänkande och för matematiskt lärande. Barnen ska uppmuntras att upptäcka matematiken i vardagen och omgivningen. Undervisningen ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal, förändring och tid samt nivå och rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barn som befinner sig i olika stadier av det matematiska tänkandet glädje över insikt och lärande.

Undervisningen ska omfatta iakttagelser i naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också uppmuntras att iakttä hurdan teknik som finns i omgivningen och att testa egna lösningar.

Man bekantar sig med undersökande arbetssätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och att gemensamt söka svar på dem. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att testa olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål

Barnen sporras att utveckla sina matematiska färdigheter med hjälp av aktiverande övningar, genom lek och med hjälp av olika sinnen i olika lärmiljöer. I undervisningen bekantar man sig tillsammans med matematiken och dess delområden på ett åskådligt sätt.

Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder och olika redskap. Undervisningen planeras så att barnen har gott om möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska även omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnet. Barnen ska också uppmuntras att dra slutsatser och söka lösningar på problemlösningssuppgifter som anknyter till omvärlden.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska mångsidigt stödjas genom lek och övningar. Barnen ska uppmuntras att observera antal i omgivningen och att enligt sin förmåga kombinera dem med

motsvarande räkneord och siffersymboler. Antalen jämförs och förändringen av antal undersöks med hjälp av praktiska exempel. Undervisningen ska i synnerhet fästa vikt vid utvecklingen av barnens förmåga att se och räkna upp talföljder.

Barnens förmåga att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska till exempel med hjälp av rörelselekar uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet och lära sig plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ges barnen möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Under lärarens ledning får barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att benämna dem.

I förskoleundervisningen ska barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider.

I undervisningen ska bland annat lekar, spel och berättelser samt informations- och kommunikationsteknik utnyttjas.

Miljöfostran i förskoleundervisningen ska ge barnen naturupplevelser och möjlighet att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man diskuterar observationerna och övar sig att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och funderar över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen utnyttjas i undervisningen. Man övar tillsammans att skaffa information om sådant som intresserar barnen. Man bekantar sig med naturskydd i undervisningen för att lägga grund för en hållbar livsstil. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivseln i miljön.

Man ger tillsammans med barnen akt på tekniska lösningar i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen får bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

Varje förskolegrupp tillbringar minst en dag med lärande utomhus per vecka. Daghemmets närmiljö, småbarnspedagogikens kåtor och deras omgivning berikar miljöfostran och lärande i naturen.

Syftet med miljöfostran är att främja barnens förståelse för naturen, miljön och dess mångfald samt deras egen roll som aktiva aktörer i naturskyddet, samtidigt som barnens nyfikenhet, undersökningsförmåga och positiva naturförhållande stärks. Målen är också att stärka barnens nyfikenhet, forskningsförmåga och positiva relation till naturen. Alla kommunala förskoleverksamhetsställen deltar i Grön Flagg-programmet och har sina egna miljöråd. I förskolan övar man bland annat på att sortera och återvinna avfall, att konsumera måttfullt samt att identifiera hur det egna agerandet påverkar miljön.

Genom teknologifostran bekantar man sig med fenomen i dagens samhälle och utvecklar problemlösnings- och framtidskompetenser. Tillsammans med barnen undersöks tekniska lösningar, såsom apparater och maskiner som används i daghemmet och man funderar på hur de fungerar. Till teknologifostran kan man koppla projekt, till exempel leksaker byggda av återvunnet material, som illustrerar principerna bakom enkla maskiner. Barnen övar på att ställa frågor och lösa problem, hitta egna lösningar, bygga enkla prototyper samt dokumentera och presentera sina resultat, till exempel genom att rita eller med hjälp av digitala verktyg.

Digitala lärverktyg används på ett kreativt och lekfullt sätt, till exempel med hjälp av matematiska spel och programmerbara robotar. Digital teknik används på sätt som stöder barnens interaktion, fantasi, lek, rörelse, delaktighet, utveckling av tänkande samt möjligheten att uttrycka sina egna tankar och åsikter.

Personalen vägleder barnet att använda digitala medier på ett ansvarsfullt och säkert sätt. Barnen vägleds i mediekritik, att respektera integritet samt att förstå aktuella fenomen i den digitala världen och att identifiera frågor kopplade till medieanvändning med tanke på det egna välmåendet.

Jag växer och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att småningom utveckla uppskattning för och färdigheter inom detta område. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet ur följande perspektiv: fysisk aktivitet, kost, konsumtionsvanor, hälsa och säkerhet. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och fysisk aktivitet samt att utveckla barnens hälso- och säkerhetskompetens. Vidare ska förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions- och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av rörelse och börja förstå sambandet mellan fysisk aktivitet, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna förutsättningar för lärande. Tillsammans med barnen bekantar man sig med hälsosam kost och funderar över dess betydelse. Barnen får lära sig måttlig konsumtion. Undervisningen ska ta upp

hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta sin hälsa. Barnen ska få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna i förskolan.

Detaljerade mål

Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen att röra på sig på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Med hjälp av rörelse och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges möjligheter att frivilligt röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen spurras att röra på sig också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen får träna balans med hjälp av lekar där de övar att bromsa och finta eller genom att leka på en teknikbana. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av till exempel spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att undervisningen ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stödjer barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

I förskoleundervisningen ska måltidssituationen utnyttjas som en hälsofrämjande lärmiljö som utvecklar barnens kunskaper om mat. Måltidssituationerna görs så trivsamma som möjligt och barnen får lära sig ett gott bordsskick. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av måttlig konsumtion. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan.

Barnen får lära sig förstå betydelsen av att röra på sig, att vila och att ha goda människorelationer för välbefinnandet och hälsan. Tillsammans med barnen funderar man över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. Barnen övar i vardagliga situationer att umgås med kompisar, ta hänsyn till andra, identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen diskuterar man sömn och rörelse och funderar över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra. I undervisningen ska man söka information om hygien och som en del av vardagen i förskolan övas grundläggande färdigheter i anslutning till hygien.

Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett tryggt liv, respektfullt bemötande och integritet. Man ger tillsammans akt på och funderar över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp vid behov och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer.

I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och vistas tryggt i informations- och kommunikationstekniska miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

Rekommendationerna för fysisk aktivitet under de första åren utgör grunden för tillräcklig daglig fysisk aktivitet. I förskoleundervisningen är rörelse en naturlig del av heldagspedagogiken och det funktionella lärandet, som ger barnen glädje och upplevelser av att lyckas. I förskoleundervisningen i Kyrkslätt fästs särskild uppmärksamhet vid fartfylld fysisk aktivitet och stödandet av utvecklingen av motoriska färdigheter. I varje förskolegrupp observeras barnens grundläggande motoriska färdigheter med metoder som lämpar sig för åldersnivån. Utifrån observationerna och barnens intressen planeras målinriktad verksamhet.

En tillräckligt trygg och uppmuntrande miljö ger barnen också möjlighet att pröva sina egna gränser. Barnen erbjuds erfarenheter av alla slags rörelseformer med beaktande av årstiderna. Motionsredskap finns tillgänglig i grupperna och används fritt dagligen, både inomhus och utomhus. Varje förskolegrupp deltar tre gånger under verksamhetsåret i simundervisning.

I samarbete med vårdnadshavarna stöds utvecklingen av en aktiv livsstil. Barnens dagliga rörelse och utveckling av motoriska färdigheter diskuteras med vårdnadshavarna, och det funktionella är en del av de familjeevenemang och kampanjer som ordnas inom förskoleundervisningen.

En balanserad kost och tillräcklig vila stöder barnens fysiska och psykiska välbefinnande. Måltidssituationer hålls som positiva stunder av samvaro, där man samtalar och övar på att förstå betydelsen av en hälsosam kost för välmåendet. Nya smaker kan också introduceras genom smakskola. I förskoleundervisningen bekantar man sig med olika råvaror och näringskedjor.

Färdigheter i att ta hand om sig själv är en av de viktigaste aspekterna ur ett säkerhetsperspektiv. Tillsammans med barnen övas det på att identifiera farosituationer både inomhus, utomhus och i medieanvändning samt att agera på ett lämpligt sätt i dessa situationer. Man tränar på att röra sig närtrafiken genom gemensamma utflykter och lekar. I Kyrkslätt betonas i säkerhetsfärdigheterna vikten av att skapa hållbara vänskapsrelationer och man säkerställer att varje barn har en kompis. I grupperna fästs särskild uppmärksamhet vid den psykiska miljön, gruppsammanhållningen samt stärkandet av interaktions- och känslofärdigheter för att skapa en positiv lärmiljö samt förebygga mobbning, trakasserier, diskriminering och våld.

4.4. Preciseringar gällande språk och kultur

All förskoleundervisning ska följa samma allmänna mål för fostran och lärande som fastställs i grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska beaktas i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningens mål är att stödja utvecklingen av varje barns språkliga och kulturella identiteter och lära barnen att respektera olika språk och kulturer. Ett särskilt mål är att stödja språkfärdigheterna hos två- och flerspråkiga barn.

Enligt lagen om grundläggande utbildningen är undervisningsspråket i förskoleundervisningen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Undervisningsspråket kan också vara något annat språk, om det inte äventyrar möjligheterna att

uppnå målen i läroplansgrunderna. I en särskild grupp kan förskoleundervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument ska finnas tillgängliga på undervisningsspråket enligt vad som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

Annan språklig och kulturell bakgrund i förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen för samiska barn har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner.

Man kan i undervisningen dra nytta av närmiljön och samarbeta med vårdnadshavarna och det samiska samfundet. Förskoleundervisningen kan ordnas på samiska eller som tvåspråkig språkbadsundervisning.

När förskoleundervisningen ges på något av de tre samiska språken, är dess särskilda mål att stärka förmågan att förstå och använda samiska. Målet är att öka barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska.

Det särskilda målet för förskoleundervisningen för romska barn är att stärka barnens identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur. Utöver det ska tvåspråkighet stödjas i samarbete med barnens familjer. Barnen ska i mån av möjlighet ges undervisning i romani. I undervisningen i romani ska barnen bekanta sig med det romska språket och den romska kulturen, deras ordförråd utvidgas och de ska uppmuntras att använda språket i olika kommunikationssituationer.

Förskoleundervisning för teckenspråkiga barn genomförs i första hand i en skild grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Målet för förskoleundervisningen för teckenspråkiga är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identitet genom att ge dem möjlighet att tillägna sig teckenspråk. Målet är också att stärka kunskaperna i det svenska eller finska teckenspråket och teckenförrådet samt att sporra barnen att använda teckenspråk och öka deras förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer.

I förskoleundervisningen ska barn med annat modersmål och flerspråkiga barn få mångsidigt stöd för sin språkutveckling och för utvecklingen av sin identitet och självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas med en målinriktad och språkmedveten undervisning och utgående från barnens behov och förutsättningar på alla områden som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Undervisning i barnens eget/egna modersmål erbjuds i mån av möjlighet. Om kommunen ordnar förberedande undervisning, kan barn med invandrabakgrund delta i den. Om barnet kan följa förskoleundervisningen, kan det övergå till förskoleundervisning redan innan den förberedande undervisningen har avslutats.

Förskoleundervisning på två språk

Målet för förskoleundervisning på två språk är att utnyttja barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda en mångsidigare språkfostran än i normal förskoleundervisning.

Undervisningen ska erbjuda inspirerande språkinläringssituationer som lägger grund för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö utvecklar barnens språkmedvetenhet. Barnens två- eller flerspråkiga språkidentitet ska stödjas och de ska ges möjlighet att använda och lära sig språken på ett aktiverande och lekfullt sätt. I förskoleundervisning som ordnas på ovannämnda sätt möts också olika kulturer som medvetet tas upp och diskuteras på ett naturligt sätt.

I mindre omfattande förskoleundervisning på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språket. I omfattande förskoleundervisning på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en tvåspråkig miljö och att förutom på undervisningsspråket också lära sig på ett annat språk.

Undervisning på två språk kan genomföras på många sätt. Gemensamt för alla sätt är att språken inte endast är föremål för undervisning och lärande, utan att de används i undervisningen av lärområdena och i förskolans vardag.

Omfattande förskoleundervisning på två språk

Tidigt fullständigt språkbåd i de inhemska språken i förskoleundervisningen

Språkbåd på svenska kan ordnas i finskspråkig förskoleundervisning och språkbåd på finska kan ordnas i svenskspråkig förskoleundervisning. Utöver det kan språkbåd på samiska ordnas i såväl finsk- som svenskspråkig förskoleundervisning. Tidigt fullständigt språkbåd i de inhemska språken är ett program som börjar i förskoleundervisningen och fortsätter till den grundläggande utbildningens slut. Undervisningsspråket i förskolan och i skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Förskoleundervisningen ska huvudsakligen ske på språkbådsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Språkbådsläraren ska konsekvent använda enbart språkbådsspråket. Barnen ska spöras att använda språkbådsspråket mångsidigt, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med både undervisningsspråkets kultur och kulturen i det andra inhemska språket eller samisk kultur. Målet med språkbåd i de inhemska språken är att ge barnen färdigheter att fortsätta studera på både undervisningsspråket och det andra inhemska språket eller samiska. Genom samarbete mellan förskolan och den framtida språkbådsskolan säkerställs att skolan har tillräcklig information om i vilket stadium av språkutvecklingen de barn som börjar skolan befinner sig i.

Annan omfattande förskoleundervisning på två språk

I annan omfattande förskoleundervisning på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de undervisningsspråk som fastställs i lagen om grundläggande utbildning. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att olika språkgrupper får behövligt stöd för sitt lärande. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i undervisningen. Sådana barn hänvisas i allmänhet till förberedande undervisning, om sådan finns.

I förskoleundervisning på två språk ska verksamheten planeras så att undervisningen bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av lärarens språkbruk och barnens aktiviteter. Om möjligt använder var och en lärare endast ett av de båda språken aktivt. Barnen ska spöras att använda språken mångsidigt. Barnen får också bekanta sig med de

kulturer som anknyter till undervisningsspråken. Målet är att de får färdigheter att fortsätta studera på båda språken. Det här ställer krav på lärmiljöerna och förutsätter samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen då barnen övergår till den grundläggande utbildningen.

Mindre omfattande förskoleundervisning på två språk

Språkberikad förskoleundervisning

Med språkberikad förskoleundervisning avses här förskoleundervisning, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de undervisningsspråk som fastställs i lagen om grundläggande utbildning. Språkberikad förskoleundervisning ger naturliga möjligheter att lyfta fram flerspråkighet och kulturell mångfald i förskolans vardag och verksamhetskultur. Målet är att barnen är både språkinlärare och språkanvändare. Målet kan vara att övergå till språkberikad, eller annan grundläggande utbildning på två språk.

Undervisningen i finska eller svenska som andraspråk (S2) genomförs i förskoleundervisningen enligt principerna för heldagspedagogik. Förskolegruppens språkliga och kulturella mångfald beaktas systematiskt i alla interaktionssituationer mellan barn, personal och vårdnadshavare. Förskolegruppens lärare inom småbarnspedagogik ansvarar för att hela förskoleteamet genomför en språkmedveten pedagogik i gruppen.

Verktuget SpråkPeda används för att utvärdera språkmedveten verksamhet samt för att bedöma det flerspråkiga barnets språkutveckling. I del 1 av SpråkPeda-verktuget utvärderar förskoleteamet språkmedveten verksamhet ur personalens, lärmiljöns och barnets delaktighets synvinklar. I del 2 granskar teamet och barnets vårdnadshavare tillsammans barnets språkvärld och i del 3 observerar personalen utvecklingen av det flerspråkiga barnets svenska språk.

I en språk- och kulturmedveten förskoleundervisning utvecklar personalen lärmiljöer, pedagogiska vardagslösningar, verksamhetsmodeller och kommunikationssätt så att de stöder hela gruppens språkutveckling, med särskild fokus på att stärka undervisningsspråket hos flerspråkiga barn. Språk- och kulturlärare stöder personalen i förverkligandet av en språk- och kulturmedveten förskoleundervisning, de arbetar huvudsakligen i barngrupper, med betoning på kompanjonsläraryskap samt en inkluderande och helhetsfrämjande pedagogik.

Svenskspråkig språkbadsundervisning i Kyrkslätt

Tidigt fullständigt språkbåd i svenska erbjuds i Kyrkslätt. Undervisningsspråket är svenska. Målet är att väcka barnets intresse för svenska och andra språk, uppmuntra barnet att använda språket både i handledda och vardagliga situationer och uppnå en tillräcklig språklig nivå för att barnet ska kunna fortsätta i språkbadsklass inom den grundläggande utbildningen. Det är möjligt att inleda språkbåd i svenska som en del av småbarnspedagogiken.

5. Stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grunden för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Svårigheter i anknytning till lärande eller deltagande i förskoleundervisning ska förebyggas till exempel med hjälp av mångsidiga arbetssätt och pedagogiska metoder, flexibel gruppindelning samt samarbete mellan lärarna och med den övriga personalen. Undervisningen ska ta hänsyn till både gruppens och det enskilda barnets behov.

Utbildningsanordnaren ska säkerställa undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande som en del av all verksamhet inom förskoleundervisningen. I förskolegruppen och på verksamhetsstället ska lärmiljöerna utformas så att de lämpar sig för alla barn. I det praktiska genomförandet av undervisningen ska barnens olika förutsättningar att lära sig beaktas.

I detta kapitel föreskrivs om stödet för lärande och skolgång i enlighet med lagen om grundläggande utbildning⁷⁵. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används benämningen stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning i stället för stöd för lärande och skolgång. För den plats där förskoleundervisning ordnas används i huvudsak begreppet verksamhetsställe för förskoleundervisning och i stället för elevspecifika stödåtgärder används benämningen barnspecifika stödåtgärder.

5.1. Barnets rätt till stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning

Ett barn som har svårigheter att delta i undervisningen har rätt att få gruppsspecifika stödformer och barnspecifika stödåtgärder till stöd för sitt lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Gruppsspecifika stödformer och barnspecifika stödåtgärder ska ordnas i enlighet med inkluderande principer. Gruppsspecifika stödformer som inleds tillräckligt tidigt stöder barnens lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Om de gruppsspecifika stödformerna inte är tillräckliga ska barnspecifika stödåtgärder planeras, ordnas och beslutas om i enlighet med barnets bästa och utan dröjsmål. När barnets bästa utreds ska barnets åsikter beaktas i alla frågor som gäller barnet. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till barnets ålder och utveckling. I kapitel 5.2 föreskrivs om de gruppsspecifika stödformerna och i kapitel 5.3 om de barnspecifika stödåtgärderna.

I läsårsplanen ska man beskriva hur de gruppsspecifika stödformerna planeras, genomförs och utvärderas. Dessutom ska man beskriva strukturerna, tillvägagångssätten, arbets- och ansvarsfördelningen, det yrkes- och sektorsövergripande samarbetet och samarbetet med vårdnadshavarna i samband med ordnandet av stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisningen.

5.1.1. Principer för att ordna stöd

Målet med undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, gruppsspecifika stödformer och barnspecifika stödåtgärder är att säkerställa att alla barn har möjlighet att lära sig

och fungera i en grupp i enlighet med målen för förskoleundervisningen. Syftet med stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning är att möjliggöra barnens rätt att få undervisning som tar hänsyn till deras behov och deras rätt att delta i förskoleundervisning.

I förskoleundervisningen ska man se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlem i gruppen. På det sättet stöder man barnens positiva uppfattning om sig själva.

Mångsidig respons och information om lärandet ska systematiskt användas för att uppmuntra och handleda barnen. På det viset synliggörs lärandet för barnen och hur lärandet framskrider. Stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning innebär dels lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna, dels lösningar som tillgodoser barnens individuella behov. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid digital och fysisk tillgänglighet samt vid att förebygga och identifiera svårigheter i lärande i ett tidigt skede.

Med svårigheter i lärande avses till exempel svårigheter när det gäller språkliga färdigheter, läs- och skrivefärdigheter och utveckling av matematiska färdigheter. Svårigheter i lärande kan också höra samman med motoriska och perceptuella utmaningar. Förutom i lärandet kan ett barn ha svårigheter på grund av utmaningar i sociala relationer, reglering av känslor, uppmärksamhet eller beteende.

Med hjälp av undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande ska barngruppens behov beaktas så att målen för förskoleundervisningen kan uppnås. till undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande. Med undervisningsarrangemang som utgår från gruppens behov och med gruppspecifika stödformer främjar man alla barns lärande, delaktighet och engagemang i förskolegemenskapen. Genom undervisningsarrangemang och gruppspecifika stödformer som ges i rätt tid är målet att göra det möjligt för varje barn att delta i gruppens gemensamma verksamhet.

Barnet har rätt till barnspecifika stödåtgärder om barnet trots undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och gruppspecifika stödformer har svårt att lära sig och delta i förskoleundervisningen. En ska inledas när en lärare eller speciallärare inom förskoleundervisningen lägger märke till att undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande och de gruppspecifika stödformerna är otillräckliga för att stödja barnets lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Också annan personal, elevvårdstjänsternas personal eller vårdnadshavaren kan ta initiativ till en bedömning av behovet av stödåtgärder. I kapitel 5.3.1 föreskrivs närmare om bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder.

Stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning som ges i en förskolegrupp bildar en helhet med elevvården. Tillsammans främjar de förutom lärande och deltagande även barnens delaktighet och engagemang i gruppen. Med hjälp av elevvården ska man främja och upprätthålla barnens lärande, psykiska och fysiska hälsa samt sociala välbefinnande. Elevvården genomförs i första hand som gemensam elevvård och den är en central form av stöd för deltagande i förskoleundervisningen. Med den gemensamma elevvården påverkar man i första hand hela gemenskapens verksamhetskultur. Det är viktigt att bygga upp en gemenskapsfrämjande verksamhetskultur för att barnens olika behov ska kunna tillgodoses på ett effektivt sätt. I lagen om elev- och studerandevård föreskrivs om rätten att få elevvårdstjänster inom ramen för den individuella elevvården samt om de anställas skyldighet att kontakta elevvårdstjänsterna. I kapitel 6 föreskrivs närmare om elevvården.

5.1.2. Kontinuerligt stöd från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen

För barnet är det viktigt att stödet ges kontinuerligt och konsekvent under tiden i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen samt när barnet övergår till den grundläggande utbildningen. Behovet av stöd har ofta upptäckts redan innan barnet inleder förskoleundervisningen. När barnet övergår från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen ska nödvändiga uppgifter som gäller ordnandet av undervisningen överföras trots skyldigheten att iaktta sekretess. Det är viktigt att information också överförs när barnet byter grupp eller verksamhetsställe eller när barnet övergår till förskoleundervisning som ordnas av en annan utbildningsanordnare. Utbildningsanordnarna har ansvar för att skapa och utveckla smidiga rutiner för överföring av information.

Samarbete med förskoleundervisningen, småbarnspedagogiken och vårdnadshavaren tryggar kontinuiteten i barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskoleundervisningen och om åtgärdernas inverkan ska användas i förskoleundervisningen. Om barnet inom småbarnspedagogiken haft hjälpmedel, om barnet fått tolkningstjänster, barnspecifik assistenttjänst eller om barnet regelbundet eller på heltid fått undervisning av en speciallärare i en mindre grupp kan man vid övergången till förskoleundervisningen bedöma behovet av barnspecifika stödåtgärder och planera genomförandet av stödet utan att först ge gruppsspecifika stödformer.

När det gäller småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen ska eventuellt stöd samordnas med stödet inom förskoleundervisningen och antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Om barnet utöver förskoleundervisningen också använder andra tjänster inom småbarnspedagogiken ska personalen inom förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets lärande och deltagande i förskoleundervisning.

Lokal praxis och lokala ansvar som styr ordnandet av stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning

I Kyrkslätt är utgångspunkten för förskoleundervisningens verksamhet en inklusiv pedagogik, som innebär praktisk tillämpning av de värden som hör till kommunstrategin och inklusionen. Med hjälp av den inklusiva pedagogiken främjar man delaktighet, gemenskap, jämlikhet och jämställdhet i all verksamhet inom förskoleundervisningen. Man respekterar mångfald och tror på alla barns möjlighet att lära sig. Genom att utveckla och ändra fostringspraxis i förskolegrupper och anpassa lärmiljöerna stöder man varje barns deltagande, möjliggör upplevelser av att lyckas och får erfarenheter av gemensamma aktiviteter samt gör lärandet och delaktigheten tillgängliga för alla barn i förskoleundervisningen.

Det stöd som barnet behöver genomförs ur inklusionsperspektiv på barnets egen förskoleplats.

I Kyrkslätt tillämpas styrkebaserad positiv pedagogik. Barnets styrkor dokumenteras i planen för barnets lärande i förskoleundervisningen tillsammans med vårdnadshavarna. Den styrkebaserade positiva pedagogiken stärker den positiva verksamhetsmiljön där man styr, stöder, sporrar och förstärker barnets uppförande, lärande och deltagande genom positiv respons.

Ordlandet av stödet för barnets deltagande i förskoleundervisningen utvärderas med hjälp av blanketten Lista över olika stödmöjligheter och blanketten Utvärdering av växelverkan mellan barnet och personalen. Dessa utvärderingsverktyg är arbetsredskap för förskoleteamet och hjälper till att planera stödet samt utvärdera dess effektivitet på grupp- och individnivå. Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar i utvärderingen av ordlandet av stöd tillsammans med förskoleteamet.

Daghemsföreståndarens ansvar i genomförandet av stödet

En lyckad praktisk tillämpning av inklusion förutsätter ett medvetet ledarskap som möjliggör värdediskussioner inom enheterna, för att alla pedagoger ska ha en gemensam uppfattning om begrepp och värden med anknytning till inklusion. Daghemsföreståndaren ansvarar för genomförandet av den inklusiva pedagogiken i förskoleundervisningen genom att möjliggöra fortbildning för fostrarna.

Daghemsföreståndaren ansvarar för bildandet av förskoleteamen och deras strukturer. Vid bildandet av förskoleteamen är det viktigt att beakta fostrarnas styrkor och kompetens för att uppfylla förutsättningarna för lärande och delaktighet.

Daghemsföreståndaren ansvarar också för ändamålsenliga material och redskap i förskoleundervisningen för att möjliggöra stödet för lärande och delaktighet.

Läsårsplanens struktur för ordnande av stöd samt principer och ansvar för uppgörande och precisering av planen

Daghemsföreståndaren på verksamhetsstället ansvarar för uppgörandet av läsårsplanen. Planen görs upp mångprofessionellt tillsammans med lärarna, specialläraren inom småbarnspedagogik samt daghemsföreståndaren. Läsårsplanen utvärderas mångprofessionellt på gruppnivå och på enhetsnivå minst två gånger om året.

Lokal praxis för samordning av stöd i förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken som kompletterar förskoleundervisningen

I Kyrkslätt genomförs det stöd som planerats för barn som deltar i förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken som kompletterar småbarnspedagogiken smidigt och störningsfritt genom att genomföra heldagspedagogik. Det stöd som ges till barnet i förskoleundervisningen och i den kompletterande förskoleundervisningen dokumenteras i planen för barnets lärande i förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken.

5.2. Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och gruppsspecifika stödformer

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande är en del av all verksamhet inom förskoleundervisningen. Gruppsspecifika stödformer ska ges som ett tillägg till undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande. Syftet med undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och gruppsspecifika stödformer är att förebygga uppkomsten av större stödbehov genom att i gruppen tillämpa sådana undervisningsarrangemang och stödformer som gynnar flera barn. På detta sätt främjar man alla barns lika rätt till lärande och ser till att arrangemangen för att ordna undervisningen är lämpliga för barnen och att arrangemangen baserar sig på behoven av stöd för lärandet.

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande utgör en central del av verksamhetskulturen och ger förutsättningar för alla barns delaktighet, lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Kompetensen hos lärarna och den övriga personalen, det yrkesövergripande samarbetet samt att utveckla och leda dessa utgör grunden för undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande.

Undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande ska planeras och genomföras lokalt och arrangemangen är direkt knutna till behoven i både förskolegruppen och hela förskolan. I kapitel 4.2 föreskrivs närmare om utvärderingen och utvecklingen av lärarnas pedagogiska arbete. Planeringen och utvärderingen av undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande ska ledas separat för varje verksamhetsställe och grupp.

Med undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande avses till exempel att bilda undervisningsgrupperna på ett sådant sätt att läraren har möjlighet att beakta barngruppens behov och styrkor. Med undervisningsarrangemang avses också undervisning som tar hänsyn till barnens många olika behov och förutsättningar, såsom differentiering. Genom differentiering av undervisningen beaktas inte bara stödbehoven, utan även barn som kommit längre i sitt lärande och som då erbjuds fler utmaningar. Språkmedveten undervisning hör till undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande och den stöder barnens språkliga utveckling samt hjälper barnen att förstå och lära sig begrepp inom olika kunskaps- och färdighetsområden (se kapitel 4.3).

Arbetsätten och lärmiljöerna inom förskoleundervisningen ska utformas så att barnens rätt att lära sig och fungera i en kamratgrupp förverkligas med hänsyn till barnets bästa. I enlighet med förskoleundervisningens inkluderande värdegrund ska man vid planering och genomförande av pedagogiska arrangemang i första hand använda tillvägagångssätt där det stöd barnet behöver ges som en del av kamratgruppens verksamhet.

Pedagogiska arrangemang inbegriper dagliga aktiviteter och andra regelbundet återkommande aktiviteter samt att skapa en tydlig och förutsägbar dagsrytm för barnet. Sensitiva och tillgängliga sätt att samverka och kommunicera är en del av de pedagogiska lösningar som stöder förutsättningarna för lärande. Dessa kan vara kommunikationsmetoder som stöder och ersätter

tal, såsom tecken, bilder eller olika tekniska lösningar. För att barnets behov ska bli tillgodosedda är det nödvändigt att personalen använder gemensamma och konsekventa pedagogiska arbetssätt och metoder samt olika former av differentiering

Strukturella arrangemang möjliggör att man enligt behov genomför pedagogiska arrangemang i gruppen. Till strukturella arrangemang hör arrangemang som främjar lokalernas tillgänglighet och som genomförs med hänsyn till behoven i barngruppen. Till strukturella arrangemang hör också att minska antalet barn i gruppen samt lösningar som gäller personalens dimensionering och/eller struktur så att målen för förskoleundervisningen kan uppnås i gruppen. I gruppen kan till exempel assisterande gruppsspecifik personal arbeta. Utbildningsanordnaren svarar för att personalen har tillräcklig kompetens när det gäller att upptäcka behov av stöd och att genomföra stöd. Personalens kompetens kan bland annat stärkas med hjälp av fortbildning och konsultation som ges av en speciallärare.

Gruppsspecifika stödformer

I lagen om grundläggande utbildning definieras tre gruppsspecifika stödformer. De gruppsspecifika stödformerna är allmän stödundervisning, stödundervisning i undervisningsspråket och undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning. Gruppsspecifika stödformer ska tilldelas resurser och ges systematiskt som ett tillägg till undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande. Syftet med de gruppsspecifika stödformerna är att i ett tidigt skede och på ett förebyggande sätt tillgodose barnens många olika behov av stöd i gruppen. Stödformer i grupp möjliggör också kamratlärande, delaktighet och deltagande i förskoleundervisningens verksamhet. En förutsättning för att genomföra stödformerna är samarbete mellan läraren, specialläraren och den övriga personalen och att de tillsammans skapar en gemensam uppfattning om behoven av stöd i förskolegruppen och hos de barn som hör till gruppen.

Gruppsspecifika stödformer kräver ingen barnspecifik bedömning och inte heller en plan eller ett förvaltningsbeslut, utan de ska planeras som en del av förskoleundervisningens verksamhet. Utbildningsanordnaren ska se till att det finns tillräckliga resurser för att ordna gruppsspecifika stödformer enligt barnens behov. Gruppsspecifika stödformer ska planeras i läsårsplanen för förskoleundervisningen utifrån det kända behovet. De gruppsspecifika stödformerna preciseras under förskoleåret enligt de behov som framkommer i förskoleundervisningen.

Syftet med allmän stödundervisning som ges av en lärare är att stödja barnens lärande och deltagande i förskoleundervisningen. I förskoleundervisningen innebär allmän stödundervisning att verksamheten i förskolegruppen differentieras och den ges i huvudsak i flexibla mindre grupper med hänsyn till barnens behov av stöd. Allmän stödundervisning anknyter i första hand till lärområdena. Allmän stödundervisning ska ordnas på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt och systematiskt och ges så ofta det behövs. Stödundervisningen kan också ges i förebyggande syfte och tillgodose barnens behov av stöd som beror på kortvarig sjukfrånvaro. Allmän stödundervisning ges i första hand av läraren som ansvarar för förskolegruppen. Allmän stödundervisning kan även ges av en annan lärare i form av samundervisning eller kompanjonundervisning. Samarbetet mellan lärarna är viktigt när den allmänna stödundervisningen planeras, genomförs och effekterna av den utvärderas.

Syftet med stödundervisning i undervisningsspråket som ges av en lärare är att stärka barnens färdigheter i undervisningsspråket, vilket stöder barnens lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Stödundervisning i undervisningsspråket är språkmedveten undervisning. Stödundervisning i undervisningsspråket ska ordnas på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt och systematiskt enligt barnens behov så att så många barn som möjligt kan dra nytta av den. Stödundervisning i undervisningsspråket kan genomföras som samundervisning eller kompanjonundervisning. Stödundervisningen ges som en del av undervisningen i förskolan så ofta det behövs. Stödundervisning i undervisningsspråket ges i första hand av läraren som ansvarar för förskolegruppen. Stödundervisning i undervisningsspråket kan även ges av en annan lärare. Samarbetet mellan lärarna är viktigt när stödundervisningen i undervisningsspråket planeras, genomförs och effekterna av den utvärderas.

Med undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning avses undervisning som ges av en speciallärare, som bygger på specialpedagogisk kompetens och som stöder lärandet och deltagandet i förskoleundervisningen. Med undervisning som ges av en speciallärare avses sådan undervisning som ges av en lärare som har behörighet som speciallärare. Undervisningen som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning ska fokusera på stödbehov och svårigheter som observerats på hela gruppens nivå och som kan åtgärdas genom stöd och undervisning av en speciallärare i form av samundervisning eller kompanjonundervisning. Undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning ges till hela förskolegruppen, men den möjliggör också undervisning för mindre barngrupper. Gruppernas storlek ska baseras på det observerade behovet och grupperna ska bildas flexibelt.

Specialläraren kan också ge konsultation som riktar sig till läraren och den övriga personalen som arbetar i gruppen. Med konsultation avses att fråga råd och att undervisningspersonalen diskuterar med varandra för att hitta en lösning samt att en speciallärare ger råd till en lärare eller någon annan som hör till personalen i frågor som gäller barnen eller undervisningen. Konsultation av en speciallärare kan också gälla den undervisning som ges av specialläraren i förskolegruppen, och då stärker konsultationen till exempel lärarens och personalens kunskaper, eller så kommer man överens om gemensamma principer för samundervisning och kompanjonundervisning.

*Genomförande av undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, **samarbetsstrukturer och ansvar på anordnar-, enhets- och gruppnivå***

Speciallärarna inom småbarnspedagogik arbetar regelbundet i förskolegrupper. Verksamheten planeras, genomförs och utvärderas tillsammans med förskolegruppernas pedagoger. Det är viktigt att säkerställa att specialläraren inom småbarnspedagogik och läraren regelbundet har gemensam planeringstid.

Den pedagogiska kompetensen på daghemmet stärks och delas i de pedagogiska teamen, som samlas en gång i veckan och där daghemsföreståndaren, specialläraren eller speciallärarna inom småbarnspedagogik samt lärarna deltar.

Speciallärarna inom småbarnspedagogik och elevvårdspersonalen (psykologen, kuratorn inom förskoleundervisning och rådgivningens hälsovårdare) stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Som strukturellt stöd finns dessutom:

grupper med intensifierat stöd med 12–14 barn, och i gruppen arbetar en speciallärare inom småbarnspedagogik på heltid

- pedagogiskt stödda grupper
- konstpedagoger
- gruppassistenter
- period med närundervisning som ges av språk- och kulturläraren
- skräddarsytt individuellt stöd, t.ex. behov av sjukvårdsstöd

Tilläggsresurserna riktas enligt behov till förskolegruppen enligt gruppens process för ordnande av stöd.

Grupputrymmena anpassas flexibelt enligt barnens behov för att alla ska ha det både fysiskt och psykiskt tryggt att arbeta där. Barnen ges möjlighet till långvarigt arbete och lek genom att anpassa miljön.

Pedagogerna i gruppen observerar barnens pigghet och belastning under dagen. Man kommer överens om eller funderar ut tydliga, tillgängliga och konsekventa rutiner tillsammans med teamet. Pedagogteamet stärker barnens självkänsla genom sitt agerande och fungerar som medreglerare. Utgångspunkten är ett respektfullt och uppskattande bemötande av barnen.

Praxis och ansvar för genomförandet av gruppspecifika stödformer

Allmän stödundervisning ges i första hand av den lärare som ansvarar för förskolegruppen. Samarbetet mellan gruppens lärare och specialläraren inom småbarnspedagogik är viktigt vid planering, genomförande och utvärdering av det allmänna stödet.

Språk- och kulturpedagogerna stöder förskolegrupperna i ordnandet av språkmedveten undervisning. Verktyget KieliPeda används för att stöda språkmedveten småbarnspedagogik där man förstår språkens betydelse för barnets lärande, utveckling, interaktion och identitet.

Undervisningen som ges av specialläraren inom småbarnspedagogik som en del av den övriga undervisningen riktar sig till stödbehov och svårigheter som observerats på gruppnivå och som kan påverkas genom kompanjonlärarskap eller samlärarskap för hela förskolegruppen. Vid behov kan den undervisning som ges av specialläraren inom småbarnspedagogik genom flexibla arrangemang också vara riktad till en mindre grupp. Gruppstorleken är baserad på gemensamt observerat behov.

Specialläraren inom småbarnspedagogik kan även enligt överenskommelse ge personalen i förskolegruppen konsultation utanför förskoletiden. Konsultationen kan till exempel gå ut på att dela specialpedagogisk kompetens och material. Specialläraren modellerar och ger pedagogerna i gruppen introduktion i användning av olika metoder och material.

5.3. Barnspecifika stödåtgärder och ordnande av sådana

Ett barn har rätt att få barnspecifika stödåtgärder utan dröjsmål om de gruppspecifika stödformerna är otillräckliga. Barnspecifika stödåtgärder ska ges utgående från det individuella

behovet och regelbundet. Ett barn kan få flera barnspecifika stödåtgärder enligt sina stödbehov. I samband med barnspecifika stödåtgärder har barnet också rätt att få gruppsspecifika stödformer.

Barnspecifika stödåtgärder ska ordnas på basis av en bedömning av behovet av stöd och ett beslut om stöd med hänsyn till barnets bästa och i första hand på barnets eget verksamhetsställe för förskoleundervisning. Genomförandet av stödåtgärderna ska beskrivas i planen för genomförande av barnspecifikt stöd.

Regelbunden undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning genomförs i barnets förskolegrupp i samband med annan undervisning eller i smågrupp. Med regelbunden undervisning som ges av en speciallärare avses undervisning under en långvarig period, till exempel en termin eller ett läsår.

Barnets individuella behov är utgångspunkten för planeringen av undervisningen som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning i förskolegruppen. När undervisning av en speciallärare ges i smågrupper, avses med smågrupp en sådan förskolegrupp som har bildats för att genomföra barnspecifikt stöd och möjliggöra undervisning som ges av en speciallärare. Storleken på en smågrupp definieras lokalt. Undervisning som ges av en speciallärare som en barnspecifik stödåtgärd kan även genomföras som individuell undervisning om det är ändamålsenligt med tanke på barnets behov av stöd. Undervisning som ges av en speciallärare i smågrupp ges på heltid. En smågrupp kan vara en specialgrupp eller en förskolegrupp med färre barn i vilken barnet deltar under den tid förskoleundervisningen pågår.

Med undervisning som ges av en speciallärare avses sådan undervisning som ges av en lärare som har behörighet som speciallärare.

Barnspecifika tolknings- och biträdestjänster samt hjälpmedel gör det möjligt för barnet att delta i undervisning i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan.

Med tolkningstjänster avses tolkningstjänster som tillhandahålls genom teckenspråk eller andra kommunikationsmetoder. Rätt till tolkningstjänster har barn med hörselskada, synhörselskada eller talskada som behöver tjänsten för att kunna delta i förskoleundervisningen. Tolkningstjänsterna ska ordnas enligt barnets behov.

Barnspecifika biträdestjänster blir aktuella när andra arrangemang till stöd för lärande och deltagande och en assisterande personalresurs inte stöder barnets jämlika deltagande i förskoleundervisningen. Ett barnspecifikt biträde stöder barnets deltagande i gruppens verksamhet tillsammans med den övriga personalen i gruppen. Under förskoleundervisningen kan biträdet också hjälpa andra barn så att läraren kan undervisa barnet med hänsyn till barnets individuella behov.

Med hjälpmedel avses hjälpmedel som barnet behöver för att kunna delta i förskoleundervisningen och som stöder barnets möjligheter att lära sig och fungera i förskolegruppen i enlighet med målen för undervisningen. De hjälpmedel som krävs för deltagande i undervisningen ska ordnas enligt barnets behov och så att de finns tillgängliga för barnet i gruppen och individuellt. Hjälpmedlen är en del av undervisningsmaterialen. Det är viktigt att de personer som arbetar med barnet kan bekanta sig med användningen av de hjälpmedel som barnet behöver för att kunna delta i undervisningen samt vid behov handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av dem. Hjälpmedel som behövs för medicinsk rehabilitering ordnas inte som en barnspecifik stödåtgärd.

Lärarna och den övriga personalen i förskolegruppen ska samarbeta när de barnspecifika stödåtgärderna genomförs, och åtgärderna kan kräva att en speciallärare konsulteras. När stödåtgärderna planeras kan man också konsultera andra sakkunniga än specialläraren vid verksamhetsstället för förskoleundervisning. Beslut om detta fattas i enlighet med utbildningsanordnarens anvisningar.

Vid behov ska man samarbeta sektorsövergripande i samband med planeringen och genomförandet av barnspecifika stödåtgärder. Detta är ändå inte en förutsättning för att stödåtgärderna ska kunna genomföras.

Personalen inom förskoleundervisningen ska samarbeta sektorsövergripande i synnerhet när de barnspecifika stödåtgärderna inte stöder barnet och barnets situation som helhet eller när den svåra situationen utgör en risk för barnets fysiska eller psykiska hälsa eller sociala välbefinnande. Barnspecifika stödåtgärder som förskoleundervisningens personal genomför ska alltid fokusera på att stödja barnets lärande och deltagande i förskoleundervisning och ersätter inte social- och hälsovårdstjänster.

5.3.1. Bedömning av behovet av barnspecifikt stöd

När man granskar helheten av stöd ska man alltid för varje enskilt barn bedöma vilka lösningar som bäst tillgodoser barnets bästa. Barnets egna åsikter ska utredas och beaktas på det sätt som barnets ålder och utveckling förutsätter. Barnets vårdnadshavare eller en annan laglig företrädare ska ges möjlighet att delta i bedömningen av barnets behov av stödåtgärder. Vid bedömningen av behovet av barnspecifikt stöd ska man ta reda på behovet av stöd när det gäller lärande och deltagande i förskoleundervisning, förverkligade undervisningsarrangemang och gruppsspecifika stödformer samt eventuella förverkligade barnspecifika stödåtgärder. Utgående från dessa bedöms vilka stödåtgärder som bäst stöder barnet. I bedömningen får man behandla endast sådan information som är nödvändig för att planera och genomföra stödåtgärder.

Frånvaro I första hand ska gruppsspecifika stödformer tillämpas också för att stödja barn som reagerar med beteende. Barnet kan också stödjas med barnspecifika stödåtgärder om det är barnets bästa.

Läraren inom förskoleundervisningen ansvarar för bedömningen av behovet av stöd. Om två lärare arbetar i förskolegruppen, gör lärarna bedömningen tillsammans. Vid behov deltar en speciallärare i bedömningen.

Om bedömningen av barnets behov av stöd förutsätter sektorsövergripande kompetens, deltar vid behov dessutom elevvårdstjänsternas personal eller andra sakkunniga i bedömningen. I första hand samarbetar man alltid yrkes- och sektorsövergripande med familjen och med elevvårdstjänsternas personal enligt lagen om elev- och studerandevård när man sköter barnets ärenden. Med vårdnadshavarens samtycke kan man be andra sakkunniga från social- och hälsovårdstjänsterna att delta i bedömningen av barnets behov av stöd. Sektorsövergripande samarbete stöder bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder. Sektorsövergripande samarbete, ett medicinskt utlåtande eller en exakt diagnos som fogas till beslutet krävs ändå inte för planering, genomförande eller beslut om stöd.

Om barnet inom småbarnspedagogiken fått pedagogiska, strukturella eller vårdinriktade stödformer eller stödtjänster, beaktas uppgifterna om hur dessa genomförts och effekten av dem vid bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder inom förskoleundervisningen. Om barnet inom småbarnspedagogiken fått tolkningstjänster eller hjälpmedel och om behovet fortsätter när barnet övergår till förskoleundervisningen kan dessa barnspecifika stödåtgärder inledas utan att grupp-specifika stödformer först ges. Om barnet inom småbarnspedagogiken fått undervisning av en speciallärare regelbundet eller på heltid eller haft en barnspecifik assistenttjänst och om stödtjänsten har tillgodosett barnets behov och varit förenlig med barnets bästa, kan bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder inledas redan innan förskoleundervisningen inleds.

5.3.2. Plan för genomförande av barnspecifikt stöd

Utgående från en bedömning av behovet av barnspecifikt stöd ska en plan för genomförande av stödet utarbetas. Planen utarbetas av läraren inom förskoleundervisningen. Om två lärare arbetar i förskolegruppen, bereder de planen tillsammans. Vid behov deltar specialläraren i utarbetandet av planen för genomförande av stödet. Planen ska utarbetas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren eller med en annan laglig företrädare för barnet. Planen kan dock utarbetas utan vårdnadshavarens bidrag, om vårdnadshavaren väljer att inte medverka.

Av planen ska det framgå

- vilka barnspecifika stödåtgärder barnet behöver utgående från bedömningen av behovet av barnspecifikt stöd
- motiveringar för varför barnspecifika stödåtgärder behövs eller inte behövs
- eventuella andra uppgifter och utredningar som man använt sig av i bedömningen av behovet av stöd
- hur de barnspecifika stödåtgärder ska genomföras
- hur genomförandet av de barnspecifika stödåtgärder och deras effekter ska följas upp.

När man planerar och genomför barnspecifika stödåtgärder ska man beakta pedagogiska och strukturella arrangemang som stöder lärandet och deltagandet i förskoleundervisningen i gruppen. När genomförandet av stödåtgärder planeras och utvärderas ska barnets tankar och åsikter beaktas.

Planen för genomförande av barnspecifikt stöd ska användas när beslutet om stöd fattas. Beslutet om stöd fattas i enlighet med planerade stödåtgärder.

Vid behov, dock minst en gång per läsår, ska man bedöma om genomförandet av planen och stödåtgärderna är tillräckliga för att tillgodose barnets stödbehov. Om barnets behov så kräver ska bedömningen göras oftare.

Om barnet har fått barnspecifika stödåtgärder i förskoleundervisningen, ska informationen om hur stödet genomförts och effekterna av stödet beaktas när barnet övergår till den grundläggande utbildningen. Om barnet i förskoleundervisningen har haft tillgång till personliga hjälpmedel, barnspecifika tolknings- eller biträdestjänster eller undervisning av en speciallärare regelbundet eller på heltid i smågrupp ska detta beaktas när barnet övergår till den grundläggande utbildningen. Behovet av barnspecifika stödåtgärder ska bedömas i övergångsskedet och genomförandet av stödet ska planeras i samarbete med den grundläggande utbildningen. Inom den grundläggande utbildningen ska en plan för genomförande av elevspecifikt stöd utarbetas för eleven och ett beslut om stöd ska fattas i enlighet med grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Vid bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder kan sektorsövergripande samarbete i första hand med elevvårdstjänsternas personal stödja planeringen av de barnspecifika åtgärderna. Samarbete är ändå inte en förutsättning för att ett beslut om stödåtgärder ska kunna fattas. Ett utlåtande kan vara till hjälp när utbildningsanordnaren fattar beslutet. Det stöd som ges av personalen inom förskoleundervisningen ska alltid fokusera på att stödja lärandet och deltagandet i förskoleundervisningen, och beslutet kan inte grunda sig på enbart en psykologisk eller medicinsk bedömning. Ordande av undervisning och barnspecifika stödåtgärder ersätter inte sådana tjänster som någon annan än utbildningsanordnaren är skyldig att organisera, till exempel välfärdsområdet.

5.3.3. Beslut om stöd

Utbildningsanordnaren ska fatta ett skriftligt förvaltningsbeslut om de barnspecifika stödåtgärderna som barnet ska ges. Beslutet ska fattas utan dröjsmål när behovet av barnspecifika stödåtgärder har bedömts och en plan för genomförande av stödåtgärderna har utarbetats. I förfarandet i samband med förvaltningsbeslutet ska förvaltningslagen iakttas.

Innan förvaltningsbeslutet fattas ska utbildningsanordnaren höra barnet och dess vårdnadshavare eller lagliga företrädare i enlighet med förvaltningslagen. Hörandet kan genomföras antingen skriftligt eller muntligt. Utbildningsanordnaren kan fatta ett positivt eller negativt beslut.

Beslutet ska motiveras i enlighet med förvaltningslagen. I motiveringen ska det anges vilka omständigheter och eventuella andra utredningar i anknytning till bedömningen av stödbehovet och planen som har inverkat på avgörandet och vilka bestämmelser som har tillämpats.

Trots initiativ av vårdnadshavaren eller andra personer som nämns i kapitel 5.1 är det inte nödvändigt att fatta ett förvaltningsbeslut om det på basis av bedömningen av behovet av stöd anses att barnet inte behöver barnspecifika stödåtgärder och de som har deltagit i bedömningen av stödbehovet är överens. Ett negativt förvaltningsbeslut om stöd ska fattas om vårdnadshavaren kräver det trots att man i bedömningen kommit fram till att barnet inte behöver barnspecifikt stöd. Om det på basis av bedömningen av stödbehovet framkommer att det inte finns några som helst behov av barnspecifika stödåtgärder behöver man inte göra upp en detaljerad plan för genomförande av barnspecifikt stöd.

Barnet och vårdnadshavaren har rätt att i ärendet få ett beslut som uppfyller förvaltningslagens krav på förvaltningsbeslut och som de kan begära omprövning av. Förvaltningsbeslut om barnspecifika stödåtgärder kan verkställas utan laga kraft. Att verkställa beslutet innan det har vunnit laga kraft är väsentligt med tanke på rättsskyddet. Förvaltningsbeslutet ska ändras eller upphävas, om behovet av stöd förändras.

I förvaltningsbeslutet ska de barnspecifika stödåtgärderna fastställas utgående från den bedömning av barnets stödbehov och den plan som utarbetats för genomförande av stödet. I beslutet bestäms enligt barnets behov av stöd om följande:

- regelbunden undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning
- undervisning som ges av en speciallärare på heltid i smågrupp
- tolkningstjänster
- biträdestjänster
- hjälpmedel

Beslutet innehåller endast sådana barnspecifika stödåtgärder som nämns i lagen om grundläggande utbildning och som genomförandet av barnspecifikt stöd kräver. I beslutet beskrivs inte planen för genomförande av barnspecifika stödåtgärder.

Om någon annan utbildningsanordnare än en kommun inte ordnar barnspecifika stödåtgärder, fattas beslutet av barnets boningskommun på framställning av utbildningsanordnaren

Praxis och ansvar som gäller bedömning av tillräckligheten av de gruppspecifika stödformerna och bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder och uppgörande av planen för stödåtgärderna

Läraren, personalen i förskolegruppen och specialläraren inom småbarnspedagogik planerar och utvärderar regelbundet samt samarbetar nära för att stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisningen ska förverkligas.

Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för regelbunden och långvarig specialundervisning som beaktar barnets individuella behov. Denna undervisning kan genomföras i förskolegruppen i samband med den övriga undervisningen som kompanjonundervisning, i mindre grupper eller som individuell undervisning.

Vid behov samarbetar man med språk- och kulturpedagoger.

I Kyrkslätt har man gruppassistenter i stället för individuella assistenter. Man kan ansöka om gruppassistent för ett eller flera barn i en grupp.

I Kyrkslätt är det möjligt att ordna förskoleundervisning i pedagogiskt stödda grupper, i grupper med intensifierat stöd eller i annars minskade barngrupper.

Praxis och ansvar som gäller beredningen av beslut om stöd samt ansvar för beslutsfattande

Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar i bedömningen av barnets behov av stöd, planeringen och genomförandet.

Specialläraren inom småbarnspedagogik skickar två veckor i förväg en kallelse till hörande till vårdnadshavarna, ordnar hörandet och bereder ett förvaltningsbeslut som fattas av den specialsakkunniga inom stöd för växande och lärande. Specialläraren inom småbarnspedagogik skickar förvaltningsbeslutet till vårdnadshavarna eller deras lagliga företrädare.

Specialläraren inom småbarnspedagogik deltar i uppgörandet av planen för genomförande av stöd till barnet.

Organiseringen av individuellt stöd kan ske i sektorsövergripande samarbete med olika instanser som rehabiliterar barnet.

5.4. Samarbete i samband med stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning

Förskoleundervisningen ska ordnas i samarbete så att varje barn får undervisning, fostran och stöd enligt sin utveckling och sina behov. Stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning förutsätter fungerande samarbetsstrukturer på lokal nivå och att man utvecklar gemenskapsfrämjande verksamhetsätt.

5.4.1. Samarbete med vårdnadshavaren och barnet

När ett barn behöver stöd för sitt lärande och deltagande i förskoleundervisning ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Personalen inom förskoleundervisningen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd. Alla vårdnadshavare ska informeras om undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande och om barnets rätt till gruppspecifika stödformer och vid behov till barnspecifika stödåtgärder.

Barnet deltar i samarbetet på ett ändamålsenligt sätt och på ett sätt som är lämpligt med tanke på barnets ålder och utveckling. Barnet ska höras och barnets åsikter ska beaktas.

Det är viktigt att personalen inom förskoleundervisningen kontaktar vårdnadshavaren när det framgår att barnet har svårigheter med lärandet och deltagandet i förskoleundervisningen eller när barnets välbefinnande är i fara. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information till exempel om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Vårdnadshavarna ska informeras om att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd eller för

att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se Elevvård kapitel 6).

5.4.2. Yrkes- och sektorsövergripande samarbete

Inom förskoleundervisningen samarbetar man både yrkesövergripande och sektorsövergripande. Det yrkesövergripande samarbetet är ett samarbete mellan de olika yrkesgrupperna inom förskoleundervisningen som förenar deras kunskaper och färdigheter. Yrkesövergripande samarbete är centralt när man planerar och genomför undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande samt grupp-specifika stödformer och barnspecifika stödåtgärder som är lämpliga för barnet.

Med sektorsövergripande samarbete avses verksamhet och samarbete som förenar yrkespersoner inom olika förvaltningsområden och som överskrider deras gränser. I första hand samarbetar man med elevvårdstjänsternas personal (inklusive barnrådgivning). Andra centrala samarbetsparter är andra social- och hälsovårdstjänster såsom terapi-tjänster, fostrings- och familjerådgivningen samt barnskyddet. Personalen inom förskoleundervisningen ska samarbeta sektorsövergripande på ett systematiskt sätt om barnet till exempel på grund av sitt hälsotillstånd, sina sociala förhållanden eller av någon annan orsak befinner sig i en livssituation som påverkar lärandet eller deltagandet i förskoleundervisningen. Det sektorsövergripande samarbetet ska utgå från barnets bästa. Sektorsövergripande samarbete ska i första hand genomföras med vårdnadshavarens samtycke. Vid samarbete ska man iaktta bestämmelser om sekretess och informationsöverföring.

Barnet kan under sin tid i förskoleundervisningen behöva arrangemang i samband med en kronisk sjukdom, läkemedelsbehandling och/eller diet. Man ska samarbeta med sakkunniga inom till exempel när det gäller handledning och konsultation för personalen inom förskoleundervisningen.

På verksamhetsstället för förskoleundervisning samarbetar man vid behov sektorsövergripande i samband med sådan medicinsk rehabilitering som - och sjukvården ordnar och genomför samt i samband med användning av hjälpmedel. Personalen inom förskoleundervisningen ansvarar inte för genomförandet av rehabiliteringen, men samarbetar i enlighet med behovet med de sakkunniga för barnets rehabilitering. I samarbetet ska man tydligt komma överens om ansvar och principer för hur barnets rehabilitering samordnas med ordnandet av förskoleundervisningen. Arrangemangen för rehabilitering ska alltid beakta barnets bästa.

Planeringen av och beslutsfattandet om de barnspecifika stödåtgärderna

I Kyrkslätt respekteras vårdnadshavarna som de bästa experterna på sitt barn, och deras delaktighet i bedömningen av, planeringen av och beslutsfattandet om stödåtgärderna anses viktig. Alla vårdnadshavare bemöts jämlikt. Jämlikt samarbete stöds bland annat genom gemensam praxis när man bekantar sig med förskoleundervisningen och på föräldrakvällar. Det är viktigt att barnets ärenden diskuteras regelbundet.

Barnet och vårdnadshavaren har rätt att närvara vid bedömningen av, planeringen av och beslutsfattandet om stödåtgärder. Således kommer man överens om samtalstider i samarbete

med vårdnadshavarna. Före det första samtalet om läroplanen för förskoleundervisning fyller vårdnadshavarna och barnet tillsammans i blanketten Barnets och vårdnadshavarens del, som för sin del säkerställer att både barnets och vårdnadshavarnas synpunkter beaktas i det gemensamma samtalet. Utifrån de gemensamma samtalen dokumenteras föräldrarnas synpunkter i barnets plan för förskoleundervisning. Vid hörande av barnet används kontinuerlig, konsekvent observation av barnets styrkor och stödbehov och, i mån av möjlighet, även samtal och kommunikation med barnet. Om det finns behov att fatta ett administrativt beslut om stödåtgärder, följs den process som grundar sig på förvaltningsstadgan.

Principer för samarbete med yrkeskunniga inom elevvårdstjänster och andra instanser i sektorsövergripande samarbete och utveckling

I Kyrkslätt följs elevvårdsplanen på välfärdsområdesnivå. Vid varje förskoleverksamhetsställe samlas en gemensam elevvårdsgrupp, dit även vårdnadshavare kallas. Även kuratorn inom förskoleundervisning, psykologen och rådgivningens hälsovårdare kallas dit. På föräldrakvällen informeras vårdnadshavarna om både gemensam och individuell elevvård. Tyngdpunkten ligger på förebyggande arbete.

Vid behov garanteras barnet individuell elevvård i samarbete med yrkeskunniga inom elevvård inom Västra Nylands välfärdsområde. Samarbetet kan till exempel genomföras genom att muntligt eller per e-post konsultera en sakkunnig inom elevvårdstjänster vars expertis omfattas av barnets ärende. Elevvårdspersonal deltar vid behov och på begäran i ett barnspecifikt pedagogiskt möte.

Inom förskoleundervisningen gör man sektorsövergripande samarbete med många olika instanser. I samlingspraxis ingår beskrivningar till utredande instanser, regelbundna samtal och sakkunnigas deltagande i möte om barnets plan för förskoleundervisning eller andra samlingsmöten. Samarbetet och ansvarsområdena dokumenteras i barnets plan för förskoleundervisning.

5.5. Avvikande ordnande av förskoleundervisning på grund av barnets stödbehov eller hälsotillstånd

5.5.1. Tidigarelagd läroplikt

Syftet med tidigarelagd läroplikt är att stärka barnets inlärningsfärdigheter så att barnet har möjlighet att lära sig och utvecklas till sin fulla potential. Förskolestarten tidigareläggs och läroplikten börjar ett år tidigare än vad som föreskrivs, om det bedöms att barnet behöver mera tid för att uppnå målen för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen på grund av en funktionsnedsättning, en sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan och den övergripande utvecklingen. I sådana fall fattas ett beslut om tidigarelagd läroplikt.

En funktionsnedsättning kan till exempel vara en syn- eller hörselskada, intellektuell funktionsnedsättning, svåra utvecklingsstörningar eller omfattande svårigheter i lärande. En

kronisk sjukdom som påverkar barnets kognitiva färdigheter och funktionsförmåga kan vara orsak till tidigarelagd läroplikt. En kronisk sjukdom som inte påverkar barnets inlärningsförmåga kan beaktas genom undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande: ett biträde kan till exempel arbeta i gruppen. I sådana fall finns ingen grund för att fatta ett beslut om tidigarelagd läroplikt. Begränsad funktionsförmåga avser faktorer som påverkar vardagskompetensen, delaktigheten och välbefinnandet och som orsakar barnet hinder för att delta eller omfattande behov av hjälp och stöd.

För ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt börjar läroplikten det år då barnet fyller sex år och barnet har rätt till förskoleundervisning det år då barnet fyller fem år. I detta fall kan förskoleundervisningen pågå i två år när barnet är fem och sex år. Barnet ska delta i förskoleundervisning, som hör till läroplikten. Vårdnadshavaren bestämmer om barnet deltar i förskoleundervisning som 5åring. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om den tidigarelagda läroplikten.

Anordnaren av småbarnspedagogik eller utbildningsanordnaren fattar beslutet om tidigarelagd läroplikt i enlighet med förvaltningslagen innan den grundläggande utbildningen inleds. Om barnet inte deltar i småbarnspedagogik eller förskoleundervisning fattas beslutet om tidigarelagd läroplikt av barnets boningskommun. Vårdnadshavaren kan också ta initiativ till ett beslut om tidigarelagd läroplikt. Beslutet ska fattas när barnet är i daghems- eller förskoleåldern. Beslutet kan inte fattas efter att den grundläggande utbildningen har inletts.

Beredningen av förvaltningsbeslutet görs i samarbete med sakkunniga från småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. När man bedömer om ett barn behöver tidigarelagd läroplikt, ska man granska funktionsnedsättningen, sjukdomen eller den begränsade funktionsförmågan ur olika perspektiv för att få en helhetsbild av barnets stödbehov och förutsättningar för lärande. Samarbetet är viktigt för att barnets lärtig från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen ska bilda en sammanhängande helhet som beaktar barnets bästa.

När ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt fattas används eventuella psykologiska eller medicinska utlåtanden om barnet eller någon annan motsvarande utredning. Med tanke på beslutsfattandet är det väsentligt att det av ett utlåtande eller en utredning framgår varför barnet skulle gynnas av tidigarelagd läroplikt. När beslutet fattas kan man också använda sig av den uppfattning om barnets situation som man tidigare eller under bedömningen kommit fram till med hälso- och sjukvården. Beslutet fattas alltid utifrån en helhetsbedömning av barnets situation, styrkor och behov av individuellt stöd. Ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt ska motiveras och ett eventuellt utlåtande eller en annan motsvarande utredning fogas till beslutet.

Ett beslut om stöd ska fattas för ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt. Beslutet fattas utgående från en bedömning av behovet av barnspecifikt stöd och en plan för genomförande av barnspecifikt stöd. I beslutet ska barnspecifika stödåtgärder som barnet behöver fastställas, och stödåtgärderna ska omfattas av antingen regelbunden undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning eller undervisning som ges av en speciallärare i smågrupp på heltid.

Övergången från förskoleundervisning till grundläggande utbildning för ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt

Då barnet har ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt och behovet av stöd fortsätter i den grundläggande utbildningen, ordnas barnets undervisning så att barnet har rätt till elevspecifika stödåtgärder när barnet inleder den grundläggande utbildningen och vid behov till avvikelser från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen. Om de elevspecifika stödåtgärderna och avvikelserna från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen är otillräckliga och barnet på grund av en funktionsnedsättning, en sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan inte kan studera läroämnena i den grundläggande utbildningen, kan undervisningen ordnas enligt verksamhetsområde.

ett barn som har ett beslut om tidigarelagd läroplikt övergår till den grundläggande utbildningen bedömer personalen inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning ordnandet av undervisningen och stödåtgärderna för barnet inom den grundläggande utbildningen i ett yrkes- och sektorsövergripande samarbete. Då används eventuella utlåtanden för tidigarelagd läroplikt eller annat samarbete med yrkespersoner från hälso- och sjukvården som genomförts tidigare eller som genomförs i samband med bedömningen för att få stöd för bedömningen av barnets situation. Vid bedömning av ordnandet av undervisningen i den grundläggande utbildningen ska man granska barnets funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsade funktionsförmåga ur olika perspektiv för att förstå barnets helhetssituation. Bedömningen av ordnandet av den grundläggande utbildningen och de elevspecifika stödåtgärderna ska grunda sig dels på en bedömning av vilka stödåtgärder som behövs för att barnet ska nå målen för lärokursen och för att barnet ska kunna delta i undervisningen, dels på en bedömning av om ordnandet av undervisningen är ändamålsenligt. En viss medicinsk diagnos innebär inte automatiskt att vissa stödåtgärder ska genomföras eller att ett beslut ska fattas om ordnande av grundläggande utbildning för en elev med en funktionsnedsättning, en sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan. Ett beslut om stöd som utgår från en bedömning kan inte grunda sig endast på en medicinsk bedömning, eftersom det stöd som ges av undervisningspersonal inom den grundläggande utbildningen alltid fokuserar på att stödja lärande och skolgång, och målet är att ge varje elev möjlighet att uppnå målen i läroplanen, fullgöra den grundläggande utbildningens lärokurs och delta i undervisningen.

Den grundläggande utbildningen för ett barn som har fått ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt inleds senare endast av grundad anledning och efter noggrant övervägande (se kapitel 5.5.5). Ett sådant skäl kan till exempel vara att barnet på grund av en sjukdom inte alls eller nästan inte alls har deltagit i förskoleundervisning och det anses ligga i barnets intresse att delta i förskoleundervisning.

Samarbetspraxis och ansvar kring beslutsfattande om och genomförande av tidigarelagd läroplikt

När ett barn har fått ett sakkunnigutlåtande med rekommendation om tidigarelagd läroplikt eller när vårdnadshavarna med goda grunder har föreslagit det och meddelat förskoleplatsen om detta, kallar läraren och/eller specialläraren inom småbarnspedagogik vårdnadshavarna och det mångprofessionella teamet till möte (för planen för barnets lärande i förskoleundervisningen/ barnets plan för småbarnspedagogik) för att behandla ärendet. Till det mångprofessionella

teamet hör åtminstone läraren och specialläraren inom småbarnspedagogik samt eventuellt en representant för specialiserad sjukvård eller annan hälso- och sjukvård (t.ex. en privat psykolog).

Under mötet går man gemensamt igenom praxis som gäller tidigarelagd läroplikt, så som tidpunkten för när läroplikten börjar samt handledning som ordnas från den grundläggande utbildningen. Specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att både barnet och vårdnadshavaren, med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå, hörs. Läraren ansvarar för anteckningar i barnets plan för lärande i förskoleundervisningen / barnets plan för småbarnspedagogik. Beslutet om tidigarelagd läroplikt bereds och fattas enligt direktiven i förvaltningsstadgan utifrån sakkunnigutlåtandet och hörandeblanketten för vårdnadshavare. Vårdnadshavaren informeras om beslutet.

Frågor som gäller barnets övergång till skolan behandlas i en gemensam process mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen (kotu-processen). När den grundläggande utbildningen inleds fattas ett beslut för ordnande av grundläggande utbildning för en elev med funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga.

5.5.2. Sjukhusundervisning och konsultativ sjukhusundervisningstjänst

Sjukhusundervisning för ett barn som är patient inom den specialiserade sjukvården

Om ett barn har en allvarlig sjukdom eller svår livssituation krävs särskilt övervägande när förskoleundervisningen ordnas och det behövliga stödet planeras. För ett barn som får specialiserad sjukvård ordnas förskoleundervisningen i första hand på barnets egen plats för förskoleundervisning. Den kommun där sjukhusets verksamhetsenhet finns är skyldig att för ett barn som är patient på sjukhuset ordna undervisning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till barnets hälsa.

Den kommun där sjukhusets verksamhetsenhet som svarar för vården finns är skyldig att ordna undervisning och stöd även för andra barn än sådana som är intagna för specialiserad sjukvård på sjukhus i den omfattning detta är motiverat med beaktande av barnets hälsa, pedagogiska specialbehov och vårdmässiga och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården. Sjukhusundervisning ska ordnas, om förskoleundervisningen inte kan ordnas på något annat sätt med hänsyn till barnets bästa. Även kommuner där det finns en annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården kan ordna sjukhusundervisning för barn som får specialiserad sjukvård.

Den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns och barnets utbildningsanordnare samt barnets hemkommun enligt lagen om hemkommun eller boendekommunen för ett barn som saknar hemkommun ska tillsammans komma överens om hur barnets förskoleundervisning ordnas. Barnet, barnets vårdnadshavare eller andra lagliga företrädare samt barnets utbildningsanordnare och elevvårdstjänsternas personal ska höras när det gäller ordnandet av förskoleundervisningen. Om utbildningsanordnaren är någon annan än barnets hemkommun under vårdperioden ska även

barnets hemkommun eller boendekommun höras. Om man inte når samförstånd ska förvaltningsbeslutet fattas av den kommun där sjukhuset finns.

Samarbetspraxis och ansvar som gäller ordnande av sjukhusundervisning

I Kyrkslätt följs det ansökningsförfarande som vid tidpunkten gäller inom verksamhetsenheten inom den specialiserade sjukvården. Verksamhetsstället för förskoleundervisning ansvarar för att sammanställa och upprätta ansökningshandlingarna. Verksamhetsstället för förskoleundervisning ansvarar för hörandet av vårdnadshavarna, och utbildningsanordnarens hörande sker i de småbarnspedagogiska tjänsternas förvaltning. Beslut om elevplatser fattas enligt processen vid den specialiserade sjukvårdsenheten.

Konsultativ sjukhusundervisningstjänst

Den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns ska utöver sjukhusundervisning ordna konsultativ sjukhusundervisningstjänst på barnets egen plats för förskoleundervisning . Den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten riktas i första hand till lärare, eftersom man med konsultation avser förhandlingar mellan professionella och sakkunniga för att hitta en lösning eller få råd.

Den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten ska erbjuda personalen konsultativt stöd för planeringen och genomförandet av barnets lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Tjänsten ska ordnas i situationer där det behövs krävande sektorsövergripande kompetens för att planera eller vidta förebyggande eller korrigerande åtgärder för förskoleundervisning av andra barn än barn som är patienter inom den specialiserade sjukvården . Man kan också använda sig av den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten i undervisningen av andra barn än de som är patienter inom den specialiserade sjukvården.

Syftet med den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten är att stärka lärarnas och den övriga personalens kompetens samt det tidiga stödet som en del av verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen. Den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten stärker dessutom strukturerna för det yrkes- och sektorsövergripande samarbetet mellan sjukhusundervisningens personal och förskoleundervisningens personal. Genom att tillhandahålla tjänster vid rätt tidpunkt i barnets egen förskolegrupp kan man förhindra att problem anhopas och stödja barnets deltagande i förskoleundervisningen.

Utbildningsanordnaren ska tillsammans med den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns i ett yrkesövergripande samarbete komma överens om den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten och ordna det stöd för ordnande av förskoleundervisningen som är nödvändigt med tanke på övergången. Om utbildningsanordnaren är någon annan än barnets hemkommun under vårdperioden eller boningskommunen för ett barn som saknar hemkommun ska även barnets hemkommun eller boningskommun höras. När sjukhusundervisningen avslutas fortsätter barnet på det verksamhetsställe för förskoleundervisning till vilket barnet hörde före sjukhusundervisningen.

Samarbetspraxis och ansvar för ordnande av konsultationstjänst för sjukhusundervisning

I Kyrkslätt följs de direktiv och den ansvarsfördelning som vid tidpunkten gäller samarbetspraxis inom verksamhetsenheten inom den specialiserade sjukvården.

5.5.3. Övriga undervisningstjänster

Ett barn kan även få övriga undervisningstjänster i samband med förskoleundervisningen, om dessa behövs för att stödja barnets deltagande i förskoleundervisningen. Dessa övriga undervisningstjänster är avgiftsfria för barnet i likhet med tolknings- och biträdestjänsterna samt hjälpmedlen. Utbildningsanordnaren bestämmer hur de övriga undervisningstjänsterna ska ordnas, och det ska fattas ett beslut enligt förvaltningslagen om ordnandet av tjänsterna.

5.5.4. Avvikande ordnande av barnets förskoleundervisning på grund av barnets hälsotillstånd

Förskoleundervisningen för ett barn kan ordnas delvis på ett annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i lagen och förordningen om grundläggande utbildning, om det är motiverat av skäl som har samband med barnets hälsotillstånd. Till exempel en kronisk sjukdom kan hindra eller försvåra barnets deltagande i förskolans undervisning. Det är inte möjligt att förkorta tiden för deltagande i förskoleundervisning eller att ordna förskoleundervisning på ett avvikande sätt utan ett beslut om avvikande ordnande av förskoleundervisning. Ett förvaltningsbeslut ska alltid fattas om avvikandet inte är tillfälligt eller litet.

Vårdnadshavaren lämnar in en ansökan till utbildningsanordnaren om att förskoleundervisningen ska ordnas på ett avvikande sätt. Ett beslut kan fattas endast av skäl som beror på barnets situation och har samband med barnets hälsotillstånd. Barnets hälsotillstånd bedöms av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. För förvaltningsbeslutet behövs ett

expertutlåtande om den situation som påverkar deltagandet i förskoleundervisningen. Utlåtandet ska fogas till vårdnadshavarens ansökan. Eftersom det är fråga om ett beslut som fattas av utbildningsanordnaren, ska den som fattar beslutet alltid bedöma barnets

helhetssituation också pedagogiskt, det vill säga hur barnets rätt till förskoleundervisning möjliggörs. Beslut om avvikande ordnande av förskoleundervisning fattas alltid från fall till fall utifrån det enskilda barnets situation. Beslutet ska fattas med hänsyn till barnets bästa.

I beslutet om avvikande ordnande av förskoleundervisning ska det anges hur barnets förskoleundervisning avviker från vad som bestäms och/eller föreskrivs i lagen och förordningen om grundläggande utbildning och grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Beslutets giltighetstid ska framgå av beslutet. Ett beslut om avvikande ordnande av förskoleundervisning gäller för viss tid, högst ett läsår. Om den förskoleundervisning som barnet får understiger minimiantalet timmar i förskoleundervisningen, det vill säga 700 timmar, eller om beslutet gäller platsen för förskoleundervisning, ska man regelbundet bedöma om lösningen fungerar. Allt som bestäms i beslutet ska motiveras.

Avvikande arrangemang av förskoleundervisning på grund av barnets hälsotillstånd

När ett barn har fått ett sakkunnigutlåtande av hälsovården eller sjukvården med rekommendation om avvikande arrangemang av förskoleundervisning på grund av hälsotillstånd eller när vårdnadshavarna med goda grunder har föreslagit det och meddelat förskoleplatsen om detta, kallar läraren och/eller specialläraren inom småbarnspedagogik vårdnadshavarna och det mångprofessionella teamet till möte (för planen för barnets lärande i förskoleundervisningen/ barnets plan för småbarnspedagogik) för att behandla ärendet. Till det mångprofessionella teamet hör åtminstone läraren och specialläraren inom småbarnspedagogik samt eventuellt en representant för specialiserad sjukvård eller annan hälso- och sjukvård (t.ex. en privat psykolog). Vid mötet går man gemensamt igenom praxis för avvikande arrangemang av förskoleundervisning för barnet och orsakerna som beror på barnets hälsotillstånd samt vilka arrangemang som behövs för att stöda barnet. Vårdnadshavarna hänvisas att lämna in ansökan till utbildningsanordnaren på blanketten Avvikande arrangemang av förskoleundervisning. Utifrån vårdnadshavarens ansökan och det bifogade sakkunnigutlåtandet samt den psykologiska och vid behov den medicinska utredningen bereds och fattas beslutet i enlighet med direktiven i förvaltningsstadgan. Vårdnadshavarna informeras om beslutet.

5.5.5. Inledande av den grundläggande utbildningen senare

Ett barn kan inleda den grundläggande utbildningen ett år senare om det är förenligt med barnets bästa. Vårdnadshavaren lämnar in en ansökan till utbildningsanordnaren om att inleda den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs. Till ansökan ska fogas en psykologisk och vid behov medicinsk utredning. Utbildningsanordnaren fattar ett positivt eller negativt förvaltningsbeslut. Beslutet ska motiveras och psykologiska och eventuella medicinska utredningar fogas till beslutet.

Ett förvaltningsbeslut om att inleda den grundläggande utbildningen senare än föreskrivet ska fattas endast av grundad anledning och efter noggrant övervägande. Ett beslut kan inte fattas till exempel med hänvisning till att man i den grundläggande utbildningen inte skulle ha möjlighet att

tillgodose barnets behov av stöd för lärande och skolgång. Beslutet om att inleda den grundläggande utbildningen senare ska fattas innan barnet inleder den grundläggande utbildningen.

När ett barn har fått tillstånd att inleda den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs, har barnet rätt att delta i förskoleundervisning ännu ett förskoleår.

Samarbete, praxis och ansvar som gäller inledande av den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som bestäms

När ett barn har fått ett sakkunnigutlåtande av hälsovården eller sjukvården med rekommendation om inledande av den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som bestäms, eller när vårdnadshavarna med goda grunder har föreslagit det och meddelat förskoleplatsen om detta, kallar läraren och/eller specialläraren inom småbarnspedagogik vårdnadshavarna och det mångprofessionella teamet till möte (för planen för barnets lärande i förskoleundervisningen/ barnets plan för småbarnspedagogik) för att behandla ärendet. Till det mångprofessionella teamet hör åtminstone läraren och specialläraren inom småbarnspedagogik samt eventuellt en representant för specialiserad sjukvård eller annan hälso- och sjukvård (t.ex. en privat psykolog). Vårdnadshavarna hänvisas att fylla i den grundläggande utbildningens blankett för ansökan om inledande av grundläggande utbildning ett år tidigare eller senare än vad som bestäms och till ansökan bifoga en psykologisk och vid behov en medicinsk utredning enligt 27 § i lagen om grundläggande utbildning.

Beredningen av och beslutsfattandet om avvikande tidpunkt för inledande sker i enlighet med direktiven i förvaltningsstadgan hos utbildningstjänsterna utifrån vårdnadshavarens ansökan och sakkunnigutlåtande.

Vårdnadshavarna hänvisas att ansöka om plats inom förskoleundervisningen och den tillhörande småbarnspedagogiken enligt processen, i tilläggsuppgifterna på blanketten antecknas beslutet om rätten att inleda den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som bestäms.

6. Elevvård

I det här kapitlet anges de centrala principerna för elevvården i enlighet med lagen om grundläggande utbildning och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet samt utbildningsanordnarens skyldighet att göra upp en elevvårdsplan enligt lagen om elev- och studerandevård.

I detta kapitel används begreppen barn, förskoleundervisning, förskola och förskoleenhet. Det som nedan föreskrivs om välfärdsområden gäller även Helsingfors stad.

Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskolan. Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Barnets bästa beaktas inom elevvårdsarbetet.

Elevvården ska genomföras som systematiskt samarbete mellan undervisningsväsendet och välfärdsområdet och barnen och deras vårdnadshavare samt vid behov andra samarbetspartner. Elevvården utgörs av såväl gemensamt som individuellt elevvårdsarbete. Den gemensamma elevvården är förebyggande och det primära sättet att ordna elevvård inom förskoleundervisningen. Elevvården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i förskolan. Barnet har dessutom rätt till elevvårdstjänster, som utgörs av rådgivningsbyråttjänster enligt åldersgrupp och kurators- och psykologtjänster. Elevvårdstjänsterna ska ordnas som närservice, som utbildningsanordnaren ska erbjuda ändamålsenliga lokaler för.

6.1. Frågor som avgörs på lokal nivå och utbildningsanordnarens elevvårdsplan

Utbildningsanordnaren ska göra upp en elevvårdsplan för genomförandet av den samlade elevvården. För den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den anordnarspecifika elevvården svarar en sektorsövergripande styrgrupp. Elevvårdsplanen ska göras upp i samarbete med förskoleundervisningens och elevvårdstjänsternas personal, barnen och deras vårdnadshavare. Välfärdsområdet har i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen en samarbetskyldighet vid beredningen av utbildningsanordnarens elevvårdsplan.

Utbildningsanordnarens elevvårdsplan ersätter den lokala läroplanen för elevvårdens del. I elevvårdsplanen ingår de anordnarspecifika målen och de centrala principerna för elevvårdsarbetet samt åtgärderna för att genomföra och följa upp elevvården (egenkontroll) och preciserade uppgifter för helheterna 1–5 (se nedan) enligt förskoleenhet. I elevvårdsplanen ska utbildningsanordnaren beskriva hur man i förskoleenheterna följer upp och vid behov ser över hur planen genomförs.

Utbildningsanordnaren ska i enlighet med bestämmelserna bereda en elevvårdsplan för varje utbildningsform. Utbildningsanordnaren avgör på lokal nivå hur de nödvändiga uppgifterna om helheterna sammanställs och hur förskoleenheternas verksamhet styrs med hjälp av uppgifterna. För elevvårdstjänsternas del sker detta i samarbete med välfärdsområdet. Planen bifogas till kommunens välfärdsplan för barn och unga.

Utbildningsanordnaren svarar för att följande uppgifter enligt förskoleenhet ingår i planen för hur elevvården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (helheterna 1–5):

1) En uppskattning av det totala behovet av elevvård och tillgängliga elevvårdstjänster

För uppskattningen av det totala behovet av elevvård och tillgängliga elevvårdstjänster (rådgivningsbyråttjänster enligt åldersgrupp och kurators- och psykologtjänster) sammanställs uppgifter för varje förskoleenhet. Uppgifterna anges i utbildningsanordnarens elevvårdsplan som årsverken för elevvårdstjänsternas personal. Med uppskattningen säkerställs elevvårdstjänsternas tillräcklighet med beaktande av barnens behov och behoven inom förskoleenheterna, genomförandet av hälsoundersökningar och förverkligandet av personaldimensioneringen samt anordnandet av tjänsterna inom lagstadgad tid.

En uppskattning av det totala behovet av elevvård

I uppskattningen av det totala behovet av elevvård ingår de nödvändiga resurserna för den individuella och gemensamma elevvården samt för samarbetet inom elevvården. Vid uppskattningen av det totala behovet beaktas bland annat antalet förskoleenheter och antalet barn inom förskoleundervisningen samt särdragen i verksamhetsmiljön. Vid uppskattningen beaktas även till exempel antalet och andelen barn i behov av stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning och barn med invandrarbakgrund.

En uppskattning av tillgängliga elevvårdstjänster

I utbildningsanordnarens uppskattning av de elevvårdstjänster som är tillgängliga anges antalet årsverken för elevvårdstjänsternas personal (rådgivningsbyråttjänsterna enligt åldersgrupp och kurators- och psykologtjänsterna).

2) Förskolans åtgärder för att främja den gemensamma elevvården

Den gemensamma elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen och för att utveckla denna krävs ledarskap. Främjande av barnens hälsa och välbefinnande ingår i enlighet med 6 § i lagen om elev- och studerandevård (elevhälsa enligt läroplanen och elevhälsa som anordnas av utbildningsanordnaren) i den samlade gemensamma elevvården. Med detta avses verksamhet med hjälp av vilken man följer upp och utvecklar det gemensamma och det individuella välbefinnandet samt uppkomsten av en sund, trygg och tillgänglig lärmiljö, främjar den psykiska hälsan och lärandet och förebygger marginalisering. Förskolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i förskolan.

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs

- tillvägagångssätten för den gemensamma elevvården inom förskoleundervisningen
- de förskoleenhetsspecifika elevvårdsgruppernas ledning, sammansättning och verksamhetssätt

3) Åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (den individuella elevvården)

Med den individuella elevvården avses rådgivningsbyråttjänster enligt åldersgrupp, elevvårdens kurators- och psykologtjänster samt den sektorsövergripande individuella elevvården för enskilda barn, som genomförs i en sektorsövergripande expertgrupp. Inom den individuella elevvården

följer man upp och främjar barnets helhetsmässiga hälsa, välbefinnande, delaktighet och lärande, samt förebygger problem och erbjuder tidigt stöd.

Den individuella elevvården inom förskoleundervisningen bygger på vårdnadshavarens samtycke. Barnets delaktighet och åsikter ska tas i beaktande vid åtgärderna och lösningarna i enlighet med dennes ålder och utvecklingsnivå. Inom den individuella elevvården ska man följa bestämmelserna om sekretess samt mottagande och utlämnande av uppgifter.

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs

- hur barnet hänvisas till elevvårdstjänsterna (rådgivningsbyråttjänster enligt åldersgrupp, kurators- och psykologtjänster)
- hur den sektorsövergripande expertgruppen till stöd för ett enskilt barn sammansätts, hur samtycke inhämtas och hur man deltar i arbetet
- hur elevvårdsjournalerna utarbetas och förvaras samt hur en ansvarsperson för utbildningsanordnarens elevvårdsregister utses
- rutinerna för att meddela om barnets specialdiet eller medicinering inom förskoleundervisningen

4) Samarbetet med barnen och deras familjer samt personalen vid förskolan och andra aktörer som stöder barnens välbefinnande

Elevvården är en gemensam uppgift för alla som arbetar i förskolan och elevvårdstjänsternas personal. Det centrala inom elevvården är att barnen, vårdnadshavarna, förskoleundervisningens personal och elevvårdstjänsternas personal samt samarbetspartnerna är delaktiga i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av tillvägagångssätten inom elevvården. Detta förutsätter gemensamma tillvägagångssätt och samarbete i synnerhet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet.

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs

- hur barnen, vårdnadshavarna, förskoleundervisningens personal och elevvårdstjänsternas personal tar del i utarbetandet av utbildningsanordnarens elevvårdsplan och genomförandet av den gemensamma elevvården
- hur man ser till att förskoleundervisningens personal och den övriga personalen introduceras i och innehar den kompetens som behövs inom den gemensamma elevvården
- det sektorsövergripande samarbetet inom elevvården i samband med stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning och sjukhusundervisning
- samarbetet mellan förskoleundervisningen och andra aktörer som stöder barnens välbefinnande, såsom familjerådgivningen, barnskyddet och specialistsjukvården
- hur barnen, vårdnadshavarna, personalen och samarbetspartnerna informeras om principerna för och verksamheten inom den gemensamma och individuella elevvården

5) Planer för hur barnen ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplanen

Barnet har rätt till trygga lärmiljöer. Det innebär fysisk, psykisk, social och pedagogisk trygghet. Utbildningsanordnaren bär ansvaret för systematisk utveckling av verksamhetskulturen, gemensam beredning och utarbetande av gemensamma tillvägagångssätt tillsammans med

förskoleenheterna i syfte att säkra tryggheten. Utbildningsanordnaren introducerar sin personal och elevvårdstjänsternas personal i förfaringssätten i olika problemsituationer och sköter kommunikationen om och uppdateringen av planerna.

Planer för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs separat åtgärderna för att förebygga våld, mobbning och trakasserier, följa upp deras förekomst och ingripa i problemsituationer samt rutinerna som förutsätts för uppföljningen efteråt. I planen beskrivs lärarens, rektorns eller småbarnspedagogikens ledares skyldighet att meddela om trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld som skett i lärmiljön eller på väg till eller från förskolan och som kommit till hans eller hennes kännedom, till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för de inblandade barnen. Dessutom beskrivs tillvägagångssätten för att hänvisa barnen som är i behov av stöd (både barnet som misstänks för gärningen och barnet som utsatts) till elevvårdstjänsterna. En beskrivning av samarbetet med vårdnadshavarna och myndigheterna, inklusive förfaringssätten gällande anmälningsskyldigheten till socialvården och/eller polisen, är en del av planen.

Krisplan (plan för kriser, hot och faror)

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan ska en krisplan för agerandet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer ingå. I planen beskrivs hur man förebygger och förbereder sig på samt agerar i krissituationer och hur man övar beredskapen att agera. I planen beskrivs dessutom principerna för ledningen av helheten, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen. I planen beskrivs principerna för den interna och externa kommunikationen samt informationsgången mellan utbildningsanordnaren och förskoleenheten. Planen ska beredas i samarbete med myndigheterna i välfärdsområdet och övriga nödvändiga myndigheter med beaktande av övriga anvisningar angående kriser och hotfulla eller farliga situationer samt principerna för anordnandet av psykosocialt stöd.

7. Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip

Statsrådet kan bevilja en registrerad sammanslutning eller stiftelsetillstånd att ordna förskoleundervisning. I tillståndet kan utbildningsanordnaren beviljas en särskild utbildningsuppgift som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.

I förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip bör verksamheten, fostran och undervisningen följa de allmänna mål som fastställts för förskoleundervisningen samt de gemensamma mål som fastställts för förverkligandet av lärområden. Förskoleundervisningen ska följa föreliggande grunder för förskoleundervisningens läroplan utan att binda barnen vid något värde- eller fostringsfilosofiskt system som ligger bakom en speciell världsåskådning eller pedagogisk princip. Om avvikelser och prioriteringar bestäms i tillståndet att ordna förskoleundervisning och i statsrådets förordning.

